

Верховний
Суд

Актуальна практика Верховного Суду щодо неплатоспроможності фізичних осіб

Олександр Банасько

Суддя Великої Палати Верховного Суду

Зміст

1. Загальні положення (авансування винагороди арбітражному керуючому, підстави відкриття, дія мораторію).
2. Процедура реструктуризації та процедура погашення боргів.
3. Підстави закриття провадження у справі про неплатоспроможність.
4. Застосування пункту 5 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ.
5. Розгляд грошових вимог.
6. Процесуальні питання.
7. Справи передані на розгляд судової палати для розгляду справ про банкрутство Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду.
8. Інформаційні ресурси.

1. Загальні положення (авансування винагороди арбітражному керуючому, підстави відкриття, дія мораторію)

Щодо обов'язку заявника підтвердити обставини його неплатоспроможності чи її загрози при зверненні із заявою про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність

Постанова КГС у складі ВС від 13.05.2024 у справі № 922/5486/23

Оскільки відкриття провадження у справі про неплатоспроможність має відповідні правові наслідки процесуального та майнового характеру, то **на фізичну особу – боржника** (як єдиного суб'єкта звернення із заявою про відкриття провадження у такій справі) **покладається обов'язок підтверджувати обставини його неплатоспроможності чи її загрози доказами у відповідному (достатньому) обсязі**, у тому числі первинними документами, задля забезпечення перевірки господарським судом підстав та моменту виникнення зазначених боржником грошових вимог кредиторів, встановлення їх характеру та розміру.

Самого кредитного звіту недостатньо для підтвердження зазначених обставин, оскільки такий звіт хоч і є належним доказом наявності кредитних відносин боржника з кредиторами, однак може містити неповну чи недостовірну інформацію про розмір заборгованості боржника, в тому числі за основним зобов'язанням.

Отже, **подання боржником при зверненні до господарського суду із заявою про відкриття провадження у справі про його неплатоспроможність лише кредитного звіту, однак без додавання інших документів** (які стали підставою виникнення грошового зобов'язання у розумінні статті 1 КУзПБ) **для належного підтвердження розміру заборгованості цього боржника** (в тому числі за основним зобов'язанням), **підстав виникнення зобов'язань та строків їх виконання, є недостатнім для доведення відповідних обставин та, як наслідок, встановлення судом наявності підстав для відкриття провадження у такій справі.**

Неусунення заявником виявлених судом недоліків заяви про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність унеможлиблює прийняття її до розгляду, і тому вона та додані до неї документи підлягають поверненню заявникові згідно з частинами четвертою та шостою статті 174 ГПК України.

Щодо наявності правових підстав для повернення заяви про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи з урахуванням вимог КУзПБ

Постанова КГС у складі ВС від 11.07.2024 у справі № 909/1179/23

КУзПБ передбачає можливість повернення заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство без розгляду, водночас такі випадки чітко регламентовані.

Однак зазначений Кодекс **не містить такої підстави** для повернення без розгляду заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство / неплатоспроможність **як необґрунтованість поданої заяви**.

Саме на стадії підготовчого засідання у справі суд надає оцінку відповідності поданої заяви боржника за формою і змістом вимогам статей 115, 116 КУзПБ та наявності підстав для відмови у відкритті провадження у справі про неплатоспроможність за частиною четвертою статті 119 КУзПБ, за відсутності яких суд зобов'язаний відкрити провадження у справі.

При цьому на стадії вирішення питання про прийняття до розгляду чи повернення без розгляду заяви про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність **не перевіряються ознаки неплатоспроможності боржника, його добросовісності, а оцінка реального стану платоспроможності боржника фактично надається судом за наслідком відкриття провадження у справі про неплатоспроможність, введення процедури реструктуризації боргів боржника, звернення кредиторів до суду із заявами про визнання грошових вимог до боржника, їх розгляду судом, розгляду звіту про результати перевірки декларації боржника, оцінки доказів, наданих на підтвердження фінансово-майнового стану боржника**.

Тож повернення боржнику без розгляду заяви про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність з підстав її **необґрунтованості суперечить вимогам КУзПБ**.

Щодо підстав для відмови у відкритті провадження у справі про неплатоспроможність боржника

Постанова КГС у складі ВС від 27.05.2025 у справі № 906/820/24

У судових процедурах неплатоспроможності фізичної особи скористатися правом на реабілітацію, зокрема, у спосіб, що певною мірою утискає інтереси кредиторів, заслуговує лише **сумлінний боржник**, інше б суперечило принципу добросовісності, який ґрунтується на приписах статей 3 та 13 ЦК України, за якими дії учасників правовідносин мають бути добросовісними (пункт 6 частини першої статті 3 ЦК України), тобто відповідати певному стандарту поведінки, що характеризується чесністю, відкритістю і повагою інтересів іншої сторони договору або відповідного правовідношення.

В спеціальних нормах КУзПБ законодавець закріпив передусім принцип добросовісної поведінки боржника – фізичної особи, за яким **право на звільнення від боргів та відновлення платоспроможності у судових процедурах неплатоспроможності фізичної особи набуває лише добросовісний боржник, який не за своїм неправомірним умислом потрапив у стан неплатоспроможності, сумлінно виконує обов'язки боржника та не приховує обставин, що можуть вплинути на розгляд справи чи задоволення кредиторських вимог, демонструє дієве прагнення до компромісу з кредиторами щодо умов реструктуризації боргів та в межах об'єктивних можливостей вживає заходів із задоволення їхніх вимог.**

Саме такий боржник реалізує право ініціювати провадження у справі про власну неплатоспроможність не на шкоду кредиторам, а **для досягнення легітимної мети цього провадження** – соціальної реабілітації добросовісного боржника за спеціальною судовою процедурою шляхом реструктуризації заборгованості та/або звільнення від боргів задля відновлення його платоспроможності.

У разі встановлення судом обставин, які вказують на недоведення заявником передбачених частиною другою статті 115 КУзПБ підстав для відкриття провадження у справі про неплатоспроможність через ненадання повної і достовірної інформації про власний майновий стан та членів сім'ї, розмір та джерела доходів (частина третя статті 116 КУзПБ) і документів на підтвердження належного виконання відповідних вимог цього Кодексу, а також через недобросовісну поведінку боржника, таке провадження не може бути відкрите.

Щодо можливості відкриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи у разі її особистої неявки в судове засідання

Постанова КГС у складі ВС від 05.06.2025 у справі № 904/5467/23

З моменту подання до суду заяви про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність в особи, яка звернулась із відповідною заявою, виникають додаткові процесуальні обов'язки, незважаючи на наявність представника. Оскільки у процедурі неплатоспроможності правосуб'єктність боржника стає обмеженою, суд зобов'язаний встановити особу боржника, щодо якого в подальшому будуть вжиті певні передбачені КУзПБ обмеження. **Особиста явка боржника у судове засідання для з'ясування його особи та підтвердження того, що він дійсно бажає застосування до нього передбачених законодавством обмежень** у процедурі неплатоспроможності, є необхідною для уникнення зловживання іншими особами станом боржника, у якої виникло обмеження правосуб'єктності, і **дає змогу суду впевнитися, що саме ця особа хоче взяти участь у справі про неплатоспроможність**.

Якщо суд не має сумнівів щодо особи боржника та його дійсного волевиявлення, боржник власноруч підписав подану до суду заяву, долучив належним чином засвідчену копію документа, що посвідчує особу (паспорт), а також інші документи, які стосуються його та є необхідними для вирішення відповідного процесуального питання, суд може відкрити провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи за наявності для цього підстав.

Щодо дії мораторію на вимоги забезпечених кредиторів

Постанова КГС у складі ВС від 01.10.2020 у справі № 910/17501/19

Стаття 121 Кодексу України з процедур банкрутства

12.09.2019 приватним виконавцем відкрито виконавче провадження з виконання виконавчого листа №759/13688/15-ц від 31.03.2017 за №60048546 та в цей же день накладено арешт на спірну квартиру боржника, проведено оцінку майна - квартири; продаж предмета іпотеки у виконавчому провадженні з електронних торгів розпочато **20.11.2019** за ціною продажу 926 815 грн., однак торги не відбулися, у зв'язку з відсутністю допущених учасників торгів; повторні електронні торги з продажу спірної квартири призначено на **03.01.2020** за ціною 741 452 грн.

23.12.2019 відкрито провадження у справі про неплатоспроможність боржника, введено мораторій на задоволення вимог кредиторів.

28.12.2019 винесено постанову про зупинення виконавчих дій, яке було поновлено на підставі заяви стягувача **12.02.2020**.

03.03.2020 електронні торги не відбулися і на підставі заяви банку-стягувача оформлено акт про реалізацію предмета іпотеки за яким квартира перейшла у власність банку.

04.03.2020 надійшла **скарга** на рішення приватного виконавця про визнання неправомірним та скасування акту про реалізацію предмета іпотеки.

Ухвалою суду першої інстанції від **27.04.2020** залишеною без змін постановою апеляційної інстанції від **06.07.2020** відмовлено в задоволенні скарги.

КГС ВС постановою від **01.10.2020** судові рішення скасував та направив справу на новий розгляд.

У разі відкриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи, на рухоме (нерухоме) майно якої звертається стягнення за її зобов'язаннями перед третіми особами, **переважному застосуванню підлягають приписи частини четвертої статті 121 КУзПБ щодо задоволення вимог кредиторів (стягувачів) за рахунок заставного майна боржника в межах провадження у справі про неплатоспроможність.**

Винятками із спеціального регулювання порядку задоволення вимог кредиторів за рахунок майна боржника згідно з частиною четвертою статті 121 КУзПБ **є два випадки**: якщо на момент відкриття провадження у справі про неплатоспроможність виконавче провадження перебуває на стадії розподілу стягнутих з боржника грошових сум, у тому числі одержаних від продажу майна боржника; якщо майно перебуває на стадії продажу з моменту оприлюднення інформації про продаж.

Щодо дії мораторію на вимоги кредиторів

Постанова КГС у складі ВС від 14.09.2021 у справі № 908/2536/20

23.09.2019 приватним виконавцем відкрито виконавче провадження

23.09.2020 в межах виконання виконавчого в системі електронних торгів арештованим майном "СЕТАМ" було опубліковано аукціон, який 23.10.2020 не відбувся
20.10.2020 відкрито провадження у справі про неплатоспроможність боржника, введено мораторій на задоволення вимог кредиторів.

28.10.2020 керуючий реструктуризацією боргів боржника направив на адресу приватного виконавця повідомлення "щодо зупинення виконавчих дій»

02.11.2020 в межах виконання виконавчого в системі електронних торгів арештованим майном "СЕТАМ" було повторно опубліковано аукціон, який станом на 09.11.2020 не скасований

11.11.2020 керуючий реструктуризацією боргів боржника звернувся з клопотанням до суду про зупинення вчинення виконавчих дій та скасування аукціону з продажу майна боржника

Після введення мораторію у справі про неплатоспроможність боржника – фізичної особи **усі дії щодо індивідуального задоволення вимог кредитора**, які вчиняються поза межами процедур неплатоспроможності боржника – фізичної особи, **мають припинитися негайно і на будь-якій стадії такого процесу з метою передання майна боржника під контроль суду у справі про неплатоспроможність.**

Тому є незаконним подальше, після відкриття провадження у справі про неплатоспроможність боржника, вчинення приватним виконавцем виконавчих дій з примусового виконання виконавчого листа щодо стягнення з боржника на користь кредитора заборгованості з публікацією оголошення про проведення аукціону з продажу майна боржника через поширення застосованого щодо боржника мораторію на задоволення вимог кредиторів на спірні правовідносини.

Щодо дії мораторію на вимоги кредиторів

Постанова КГС у складі ВС від 09.11.2022 у справі № 903/160/22

09.03.2022 відкрито провадження у справі про неплатоспроможність боржника, введено мораторій на задоволення вимог кредиторів,
10.03.2022 оприлюднено оголошення

19.05.2022 відповідно до розпорядження виконавця перераховано кошти кредитору в межах виконавчого документа від 11.06.2012

25.05.2022 постановою виконавця зупинення вчинення виконавчих дій відносно Боржника

керуючий реструктуризацією боргів боржника звернувся до Господарського суду Волинської області із скаргою дії державного виконавця та просив зобов'язати кредитора, Казначейство України та Державну казначейську службу України повернути грошові кошти

Стягнення відбувалось за вимогами, на які поширюється дія мораторію на задоволення вимог кредиторів, відтак обґрунтованими є висновки судів попередніх інстанцій про те, що вказане виконавче провадження підлягало зупиненню на підставі п. 4 ч. 1 ст. 34 Закону України "Про виконавче провадження".

Норми процесуального права не передбачають повноважень суду за результатами розгляду скарги **зобов'язувати вчиняти певні дії осіб, відмінних від державного виконавця** (іншої посадової особи органу державної виконавчої служби, приватного виконавця).

Щодо дії мораторію на вимоги кредиторів

Постанова КГС у складі ВС від 05.12.2023 у справі № 911/3751/21

25.09.2020 приватним виконавцем відкрито виконавче провадження

14.09.2022 відкрито провадження у справі про неплатоспроможність боржника, введено мораторій на задоволення вимог кредиторів

02.03.2023 приватний виконавець отримав запит арбітражного керуючого стосовно зупинення виконавчих дій відносно Боржника

02.03.2023 приватним виконавцем прийнято постанову про зупинення вчинення виконавчих дій. В подальшому кошти не стягувались (не надходили) та не розподілялись

Зважаючи на відсутність нормативного врегулювання співвідношення процедур виконавчого провадження та процедур банкрутства, з огляду на мету та цілі КУзПБ, можна вважати такими, що **відповідають положенням чинного законодавства України, лише ті дії державного виконавця щодо звернення стягнення на майно боржника, які були дозволені (санкціоновані) судовим рішенням (ухвалою суду) саме в межах справи про банкрутство.**

В силу положень КУзПБ та наслідків, що настають у зв'язку з відкриттям провадження у справі про неплатоспроможність (пункти 9.7-9.11), а також враховуючи публічний та доступний (з декількох джерел) характер відомостей про відкриття справи про банкрутство (неплатоспроможність), зокрема, і для приватних (державних) виконавців, **презюмується обов'язок осіб, зазначених, зокрема в частині сьомій статті 119 КУзПБ, бути обізнаним про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи та введення мораторію на задоволення вимог кредиторів, яка оприлюднена на офіційному веб-порталі судової влади України.**

Суд відхилив аргументи виконавця про необізнаність та відсутність обов'язку виконавця, у провадженні якого здійснюється виконавче провадження щодо примусового виконання рішення, перевіряти після відкриття та протягом здійснення виконавчого провадження обставини відкриття провадження у справі про банкрутство (неплатоспроможність) боржника, а відповідно, бути обізнаним про факт порушення відносно Боржника справи про неплатоспроможність з 14.09.2022.

2. Процедура реструктуризації та процедура погашення боргів

Щодо підстав переходу до процедури погашення боргів

Постанова судової палати з розгляду справ про банкрутство КГС у складі ВС від 26.05.2022 у справі № 903/806/20

Щодо особливостей правового регулювання інституту неплатоспроможності фізичних осіб

У судових процедурах неплатоспроможності фізичної особи **скористатися правом на реабілітацію заслуговує лише чесний і сумлінний боржник**, тому до боржника – фізичної особи за приписами Книги четвертої КУзПБ **установлено спеціальні вимоги до його добросовісності**, інше б суперечило засадам цивільного законодавства, зокрема таким, як добросовісність у здійсненні відповідного права та недопустимість зловживання правом (пункт 6 частини першої статті 3, частина третя статті 13 ЦК України).

За змістом приписів статей 116, 119, 123, 125, 126, 128 КУзПБ щодо вимог до боржника та процесуальних наслідків їх невиконання, законодавець означив **принцип добросовісної поведінки боржника – фізичної особи**, за яким право на звільнення від боргів та відновлення платоспроможності у судових процедурах неплатоспроможності фізичної особи набуває лише **добросовісний боржник**, який не за своїм неправомірним умислом потрапив у стан неплатоспроможності, сумлінно виконує обов'язки боржника та не приховує обставин, що можуть вплинути на розгляд справи чи задоволення кредиторських вимог, при цьому демонструє дієве прагнення до компромісу з кредиторами щодо умов реструктуризації боргів та в межах об'єктивних можливостей вживає заходів до задоволення їх вимог.

Щодо ролі арбітражного керуючого у справі про неплатоспроможність фізичної особи

У судовій процедурі реструктуризації боргів боржника **роль арбітражного керуючого є ключовою**, адже за частиною першою статті 126 КУзПБ саме йому належить подати суду на затвердження план реструктуризації боргів боржника. Тож **керуючий реструктуризацією зобов'язаний забезпечити розроблення такого плану** відповідно до вимог статті 124 КУзПБ з урахуванням економічно обґрунтованих пропозицій сторін, подати його в установлені строки на схвалення зборам кредиторів та для затвердження – суду.

Щодо підстав переходу до процедури погашення боргів

Постанова судової палати з розгляду справ про банкрутство КГС у складі ВС від 26.05.2022 у справі № 903/806/20

Щодо закриття провадження у справі про неплатоспроможність у межах судової процедури реструктуризації боргів боржника

Системне тлумачення положень статей 90, 123, 126, 128, 129 КУзПБ у взаємозв'язку зі статтями 2, 113 КУзПБ приводить до висновку, що **закриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи** під час судової процедури реструктуризації боргів боржника можливе:

- **зі спеціальних підстав**, визначених частиною сьомою статті 123 КУзПБ, частиною одинадцятою статті 126 КУзПБ;
- **із загальних підстав**, визначених пунктами 1 - 8 частини першої статті 90 КУзПБ (тією мірою, якою ці підстави можуть стосуватися боржника - фізичної особи);
- **в інших випадках, передбачених законом** (пункт 9 частини першої статті 90 КУзПБ), зокрема визначених пунктами 1 - 7 частини першої статті 231 ГПК України в тих межах, що стосуються судової процедури неплатоспроможності фізичної особи.

Ураховуючи, що основним призначенням частини сьомої статті 123 КУзПБ є припинення реабілітації очевидно недобросовісного боржника та можливість її застосування з власної ініціативи суду, господарський суд не може залишити поза увагою обставини, які вказують на наявність підстав для закриття провадження у справі за цією нормою, тому **з власної ініціативи**, зокрема розглядаючи інформацію керуючого реструктуризацією про результати перевірки майнового стану боржника або вирішуючи питання про перехід до судової процедури погашення боргів, **зобов'язаний перевірити такі обставини та надати їм юридичну оцінку, про що зазначити у відповідному судовому рішенні**.

Виокремивши певний перелік підстав для закриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи у частині сьомій статті 123 КУзПБ, законодавець у абзаці п'ятому цієї норми акцентує на спеціальних наслідках її реалізації – **неможливості протягом року повторно скористатися судовою процедурою неплатоспроможності для очевидно недобросовісного боржника**. Тому, перелік підстав для закриття провадження у справі за частиною сьомою статті 123 КУзПБ слід тлумачити **як вичерпний лише в аспекті застосування передбачених цією ж нормою обмежувальних наслідків такого закриття**.

Щодо підстав переходу до процедури погашення боргів

Постанова судової палати з розгляду справ про банкрутство КГС у складі ВС від 26.05.2022 у справі № 903/806/20

Логічне та філологічне тлумачення частини одинадцятої статті 126 КУЗПБ у взаємозв'язку з пунктом 2 частини четвертої статті 122 КУЗПБ приводить до висновку, що за їх приписами **на господарський суд покладено обов'язок розглянути та вирішити питання щодо подальшого руху справи після спливу тримісячного строку з дня введення процедури розпорядження майном**, зокрема у разі неподання на затвердження плану реструктуризації боргів боржника, а словосполучення "має право прийняти рішення" вказує на дискрецію господарського суду при вирішенні цього питання в межах диспозиції частини одинадцятої статті 126 КУЗПБ.

У разі неподання до господарського суду протягом трьох місяців погодженого боржником і схваленого кредиторами плану реструктуризації боргів боржника, **суд, після спливу цього строку повинен у судовому засіданні з'ясувати позиції сторін та крізь призму судового контролю оцінити за наявними у матеріалах справи доказами причини недосягнення мети судової процедури реструктуризації боргів**.

Приписи частини першої статті 130 КУЗПБ не повинні застосовуватися суто формально та зводитися до підрахунку строків чи встановлення відсутності/наявності рішення зборів кредиторів про схвалення плану реструктуризації боргів боржника без встановлення господарським судом обставин справи, перевірки дотримання процесуальних гарантій реалізації прав і захисту інтересів сторін, а також з'ясування підстав для закриття провадження у справі, зокрема за частиною сьомою статті 123, частиною одинадцятою статті 126 КУЗПБ.

За змістом абзацу другого частини другої статті 6, частини першої статті 130 КУЗПБ процедура погашення боргів боржника вводиться у справі про неплатоспроможність фізичної особи одночасно з визнанням банкрутом боржника, **тобто в разі встановлення ознак неплатоспроможності боржника, яка є обов'язковою підставою для визнання боржника банкрутом та переходу до судової процедури погашення боргів**, а саме в порядку частини першої статті 130 КУЗПБ, а відсутність ознак неплатоспроможності боржника матиме наслідком закриття провадження у справі на підставі пункту 8 частини першої статті 90 КУЗПБ.

Щодо підстав переходу до процедури погашення боргів

Постанова судової палати з розгляду справ про банкрутство КГС у складі ВС від 26.05.2022 у справі № 903/806/20

Саме по собі клопотання зборів кредиторів про закриття провадження/перехід до наступної судової процедури, **за відсутності передбачених спеціальним законом підстав і обставин, не може бути достатньою та безумовною підставою для задоволення господарським судом такого клопотання.**

Порівняльний аналіз положень частини одинадцятої статті 126 КУзПБ з іншими нормами, що регламентують закриття провадження на стадії реструктуризації боргів засвідчує те, що хоча ці норми частково кореспондуються між собою, проте не є тотожними за ступенем імперативності, колом ініціаторів та передумовами їх застосування. Такі відмінності дають підстави для висновку, що **неподання погодженого боржником і схваленого кредиторами плану реструктуризації боргів боржника протягом трьох місяців з дня введення процедури реструктуризації боргів може бути самостійною підставою для закриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи відповідно до частини одинадцятої статті 126 КУзПБ.**

Сам по собі факт недосягнення мети судової процедури реструктуризації боргів **не є обов'язковою підставою для припинення реабілітації боржника у справі про відновлення платоспроможності фізичної особи**, адже за змістом частини одинадцятої статті 126 КУзПБ у такому випадку закриття провадження у справі є лише одним з варіантів вирішення господарським судом питання щодо подальшого руху справи.

Добросовісність боржника – фізичної особи є визначальним критерієм для оцінки обставин і підстав, з якими КУзПБ пов'язує можливість альтернативного вирішення господарським судом питання щодо подальшого руху справи, зокрема закриття провадження про неплатоспроможність фізичної особи. Тому **обставини, що свідчать про недобросовісну поведінку боржника**, у сукупності з іншими обставинами справи **підлягають врахуванню господарським судом при ухваленні рішення про закриття провадження у справі замість переходу до процедури погашення боргів боржника.**

Щодо наявності підстав для переходу від процедури реструктуризації боргів боржника до процедури погашення боргів

Постанова КГС у складі ВС від 16.12.2025 у справі № 908/498/24

Приписи частини одинадцятої статті 126 та частини першої статті 130 КУзПБ у їх системному зв'язку є послідовністю процесуальних засобів, де дискреція господарського суду у вирішенні питання про перехід до наступної судової процедури чи закриття провадження у справі за частиною одинадцятою статті 126 цього Кодексу є основним процесуальним інструментом, що застосовується крізь призму судового контролю та відповідно до мети провадження про неплатоспроможність фізичної особи, а частина перша статті 130 КУзПБ формалізує початок судової процедури погашення боргів боржника та є спеціальною процесуальною гарантією для добросовісного боржника у разі зволікання зборів кредиторів із прийняттям рішення щодо плану реструктуризації його боргів.

У разі встановлення судом обставин того, що **поведінка боржника є відкритою, зрозумілою, чесною щодо кредитора, містить ознаки сприяння до встановлення усіх обставин, що необхідні під час розгляду справи про неплатоспроможність, демонструє дієве прагнення до реабілітації в рамках процедур, передбачених КУзПБ для відновлення платоспроможності фізичних осіб, відсутні ознаки недобросовісної поведінки боржника**, як-от: відчуження ним майна, ненадання плану реструктуризації, непрацевлаштування, нецільове використання коштів, приховування джерел доходів, поїздки за кордон, розрахування з іншими кредиторами, а протягом 120 днів з дня відкриття провадження про неплатоспроможність фізичної особи виявилось неможливим розроблення такого плану реструктуризації боргів боржника, який би відповідав сподіванням єдиного кредитора боржника, то **це дає підстави для визнання боржника банкрутом та переходу до наступної судової процедури – погашення боргів боржника**.

Щодо подальшого провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи у зв'язку з неподанням боржником погодженого ним та схваленого кредиторами плану реструктуризації боргів боржника

Постанова КГС у складі ВС від 03.04.2024 у справі № 910/987/23

Суд може прийняти рішення про перехід до процедури погашення боргів боржника лише за умови, що боржник добросовісно виконав свої обов'язки та протягом 120 днів з дня відкриття провадження у справі про неплатоспроможність збори кредиторів не прийняли рішення про схвалення плану реструктуризації боргів боржника (частина перша статті 130 КУзПБ).

У разі неподання до господарського суду протягом трьох місяців погодженого боржником і схваленого кредиторами плану реструктуризації боргів боржника **суд через призму судового контролю повинен за своїй внутрішнім переконанням оцінити за наявними у матеріалах справи доказами причини, які можуть полягати за одних обставин – у діях / бездіяльності кредиторів, за інших – у діях / бездіяльності боржника, враховуючи при цьому добросовісність поведінки учасників провадження у справі про неплатоспроможність.**

Тож суди мають **не лише констатувати відсутність** погодженого боржником і схваленого єдиним кредитором плану реструктуризації боргів боржника, а **дати цьому оцінку щодо відповідності вимогам статті 124 КУзПБ України і з'ясувати підстави неподання зазначеного плану.** Інакше застосування до боржника наступної судової процедури, зокрема визнання його банкрутом і відкриття процедури погашення боргів боржника, може призвести до недобросовісного використання ним судових процедур неплатоспроможності.

Постанова КГС у складі ВС від 12.06.2025 у справі № 922/1259/24

Обставини щодо неповідомлення суду причин неподання погодженого боржником і схваленого кредиторами плану реструктуризації, ненадання суду доказів працевлаштування боржника, неявки до суду особисто, навіть після того, як його участь в засіданні була визнана обов'язковою, неподання оригіналів або належним чином засвідчених копій документів про доходи боржника та документів з інвентаризації майна, пояснень щодо того, куди та як були витрачені отримані кошти, якими є причини тривалої неоплатності боргу, як та в якій сумі вдалось акумулювати кошти для оплати послуг арбітражного керуючого й адвоката у справі, свідчать про недобросовісну поведінку боржника, що є підставою для застосування положень частини одинадцятої статті 126 КУзПБ та закриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи.

Поряд із цим висновок про недобросовісність поведінки боржника не може бути зроблений через призму дій керуючого реструктуризацією (щодо ненадання ним звіту про майновий стан боржника та відомостей про проведення зборів кредиторів), оскільки сама по собі поведінка арбітражного керуючого та його власне ставлення до виконання покладених на нього КУзПБ обов'язків не може відображати добросовісності чи недобросовісності боржника.

Щодо порядку погодження плану реструктуризації боргів та обов'язку його підписання боржником

Постанова КГС у складі ВС від 18.04.2024 у справі № 920/1398/21

Законодавець зобов'язує боржника (фізичну особу) подати заяву про відкриття провадження про свою фінансову неспроможність **лише за наявності реального плану реструктуризації боргів** (частина четверта статті 116 КУзПБ), спрямованого на задоволення вимог кредиторів повністю або частково, оскільки суд не лише відкриває провадження у справі про неплатоспроможність боржника, а й вводить процедуру реструктуризації боргів.

Згідно із статтею 124 КУзПБ у плані реструктуризації боргів боржник повинен вказати повну та зрозумілу для суду і кредиторів інформацію, яка містить індивідуальні обставини, що відомі лише боржнику, і тому ним описуються самостійно.

Отже, **обов'язком боржника є складення реального (виконуваного) проекту плану реструктуризації, який після розгляду господарським судом грошових вимог та формування реєстру кредиторів розробляється, уточняється та погоджується з кредиторами.**

Тому **підписання проекту плану реструктуризації боржником і вже уточненого плану реструктуризації після розгляду господарським судом грошових вимог та формування реєстру кредиторів є необхідною умовою для його подання на затвердження зборам кредиторів**, оскільки саме **підпис демонструє згоду боржника із запропонованими кредиторам умовами проекту плану**. При цьому важливою є наявність підпису на плані (власноручного або електронного цифрового підпису боржника), оскільки він становить обов'язковий реквізит будь-якого документа, який надає йому юридичної сили, свідчить про відповідальність особи за його зміст, підтверджує намір боржника і забезпечує ідентифікацію та цілісність документа.

Щодо вирішення долі подальшого провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи за наявності одного конкурсного кредитора із правом дорадчого голосу

Постанова КГС у складі ВС від 06.06.2024 у справі № 910/9487/23

Хоча КУзПБ докладно не регламентує закінчення процедури реструктуризації боргів боржника, проте пунктом 8 частини п'ятої статті 119, частиною одинадцятою статті 126 цього Кодексу визначено строк у три місяці з дня введення процедури реструктуризації боргів, протягом якого, але не пізніше строків, установлених законом і судом, сторони мають здійснити свої права та обов'язки задля узгодження плану реструктуризації боргів боржника, якщо господарський суд раніше не дійде висновку про наявність підстав для переходу до наступної судової процедури або закриття провадження у справі відповідно до частини сьомої, пункту 2 частини восьмої статті 123 КУзПБ.

До спливу цього строку керуючий реструктуризацією зобов'язаний виконати в повному обсязі покладені на нього завдання, зокрема щодо перевірки майнового стану боржника та забезпечення розгляду зборами кредиторів плану реструктуризації боргів, а господарський суд повинен забезпечити дотримання процесуальних строків та гарантій реалізації прав і захисту інтересів сторін у судовій процедурі реструктуризації боргів боржника.

При цьому **за відсутності у справі про неплатоспроможність конкурсних кредиторів з правом вирішального голосу питання щодо розгляду та затвердження плану реструктуризації боргів боржника підлягає вирішенню конкурсним кредитором з правом дорадчого голосу.**

У разі відсутності погодженого боржником та схваленого зборами кредиторів плану реструктуризації боргів боржника суд, приймаючи постанову про визнання боржника банкрутом, має з'ясувати причини неподання зазначеного плану.

Щодо умов і підстав ухвалення судом рішення про перехід до процедури погашення боргів боржника

Постанова КГС у складі ВС від 19.09.2024 у справі № 918/398/23

Приписи частини одинадцятої статті 126 та частини першої статті 130 КУзПБ у їх системному зв'язку є послідовністю процесуальних засобів, де дискреція господарського суду у вирішенні питання про перехід до наступної судової процедури чи закриття провадження у справі є основним процесуальним інструментом, що застосовується крізь призму судового контролю та відповідно до мети провадження про неплатоспроможність фізичної особи, а частина перша статті 130 цього Кодексу формалізує початок судової процедури погашення боргів боржника та є спеціальною процесуальною гарантією для добросовісного боржника у разі зволікання зборів кредиторів із прийняттям рішення щодо плану реструктуризації його боргів.

Водночас **боржник не може бути примушений до погодження плану реструктуризації боргів у запропонованій кредиторами редакції, якщо майнових активів та доходів для повного погашення кредиторських вимог, включених до реєстру вимог кредиторів, боржник не має, відновлення його платоспроможності шляхом реалізації реструктуризації боргів боржника є неможливим**, а отже, не можна розробити такий план реструктуризації боргів боржника, який би відповідав сподіванням кредитора, тобто в якому відображається повне погашення боргів за рахунок майна боржника чи його доходів.

Тому, якщо протягом 120 днів з дня відкриття провадження про неплатоспроможність збори кредиторів не прийняли рішення про схвалення плану реструктуризації боргів боржника, поведінка боржника є відкритою, зрозумілою, чесною щодо кредиторів, своєчасною та добросовісною, містить ознаки сприяння до встановлення усіх обставин, необхідних під час розгляду справи про неплатоспроможність, боржник демонструє дієве прагнення до реабілітації в рамках процедур, передбачених КУзПБ для відновлення платоспроможності фізичних осіб, добросовісно виконує свої обов'язки під час провадження у справі, активів для задоволення визнаних судом вимог кредиторів у боржника немає, це дає підстави для визнання боржника банкрутом та переходу до наступної судової процедури – погашення боргів боржника.

Подібні за змістом висновки містяться у постанові КГС ВС від 16.04.2025 у справі № 912/1882/23

Щодо перевірки майнового стану боржника з метою встановлення ознак його неплатоспроможності як обов'язкової умови для переходу до процедури погашення боргів

Постанова КГС у складі ВС від 21.05.2025 у справі № 902/333/24

Перевірка декларацій про майновий стан боржника є однією з основних функцій арбітражного керуючого у справі про неплатоспроможність фізичної особи, оскільки її мета – встановити повний і достовірний перелік активів та зобов'язань боржника, виявити можливі факти приховування майна та/або доходів боржника.

Звіт керуючого реструктуризацією про результати перевірки декларацій боржника є одним із ключових процесуальних документів у справі про неплатоспроможність фізичної особи, оскільки є засобом перевірки добросовісності боржника.

Своєчасне та належне виконання керуючим реструктуризацією завдань з перевірки майнового стану боржника є запорукою адекватної оцінки стану неплатоспроможності боржника та його можливостей погасити борг, а отже, сприятиме досягненню компромісу під час узгодження сторонами плану реструктуризації боргів.

Тому, вирішуючи питання про введення процедури погашення боргів боржника, суд має надати оцінку змісту звіту керуючого реструктуризацією про результати перевірки декларацій боржника щодо обґрунтованості доводів та доказів, на яких він базується, і належності здійснених керуючим реструктуризацією заходів з перевірки декларацій про майновий стан боржника.

При цьому сама по собі відповідність форми декларації вимогам нормативно-правових актів без перевірки її змісту на достовірності зазначених у ній даних не може вважатися належним виконанням такого ключового аспекту процедури реструктуризації боргів боржника, як перевірка майнового стану боржника.

Подібні за змістом висновки містяться у постанові КГС ВС від 17.04.2025 у справі № 918/1122/23

Щодо необхідності встановлення дійсного обсягу спільно нажитого майна подружжя під час розгляду вимог про його поділ у процедурі погашення боргів боржника

Постанова КГС у складі ВС від 21.08.2024 у справі № 922/3024/21 (922/1994/23)

Вирішуючи спори між подружжям про майно, потрібно встановлювати обсяг спільно нажитого майна, наявного на час припинення спільного ведення господарства, з'ясувати джерело і час придбання зазначеного майна.

Вимоги законодавства про банкрутство (неплатоспроможність) щодо формування ліквідаційної маси та вирішення пов'язаних із цим питань (зокрема, виділення частки боржника зі спільного майна подружжя), і положення цивільного законодавства щодо поділу майна подружжя, що належить їм на праві спільної сумісної власності, передбачають необхідність встановлювати обсяг спільно нажитого майна.

Завданням у процедурі погашення боргів є дієвий і належний пошук майна банкрута. Тож **під час формування ліквідаційної маси у процедурі погашення боргів подружжя, щодо яких відкриті провадження у справах про їх неплатоспроможність, керуючий реструктуризацією має вчиняти обґрунтовані та логічні дії щодо встановлення дійсного обсягу всього майна, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя, з подальшим зверненням з відповідною вимогою до іншого із подружжя щодо поділу всього спільного майна подружжя для задоволення за його рахунок вимог кредиторів боржника – фізичної особи.**

Розгляд в окремому позові лише вимоги про виділення частки у спільній сумісній власності колишнього подружжя майна, яке є предметом іпотеки, без встановлення дійсного обсягу всього майна, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя, змусить позивача повторно звернутися до суду з аналогічним позовом щодо іншого спільного майна подружжя.

Крім того, **такий підхід не враховує принципу процесуальної економії**, оскільки орієнтує керуючого реструктуризацією боржника у такій категорії справ на те, що належить ініціювати окреме провадження для розгляду вимог, які ґрунтуватимуться на обставинах, встановлених після розгляду цього позову.

Рішення суду має остаточно вирішувати спір по суті та захищати порушене право чи інтерес. Якщо для реалізації рішення суду необхідно ще раз звертатися до іншого суду й отримувати ще одне рішення, то це означає, що обраний спосіб захисту є неефективним. Тож завданням суду є вирішення спору, який виник між учасниками справи, у найбільш ефективний спосіб з метою запобігання ситуаціям, які б спричинили повторне звернення до суду з іншим позовом, або захисту порушеного права в інший спосіб, тобто вирішення спору між сторонами у такий спосіб, щоб учасники правовідносин не мали необхідності докладати зайвих зусиль для врегулювання спору повторно, або врегулювання спору в інший спосіб, або врегулювання іншого спору, який виник у зв'язку із судовим рішенням тощо (постанова ВП ВС від 13.02.2024 у справі № 910/2592/19).

Щодо правомірності переходу у справі про неплатоспроможність до процедури погашення боргів та визнання банкрутом фізичної особи – боржника

Постанова КГС у складі ВС від 24.04.2024 у справі № 910/8797/23

Якщо збори кредиторів не відбулися через відсутність кредиторів з необхідною кількістю голосів, що унеможливило прийняття відповідного рішення на таких зборах (рішення щодо схвалення плану реструктуризації або про перехід до процедури погашення боргів чи про закриття провадження у справі), то господарський суд має перевірити дотримання арбітражним керуючим порядку скликання наступних зборів відповідно до вимог частини другої статті 48 КУзПБ.

Скликання наступних (повторних перших та наступних перших) зборів кредиторів у відповідний строк у разі відсутності кредиторів з необхідною кількістю голосів на попередніх зборах є процесуальним обов'язком арбітражного керуючого за приписами абзацу першого частини другої статті 48 КУзПБ з урахуванням вимог частини другої статті 12 цього Кодексу.

Щодо затвердження судом плану реструктуризації боргів боржника, яким передбачено прощення (списання) штрафу, нарахованого за порушення митних правил

Постанова КГС у складі ВС від 06.11.2025 у справі № 903/1062/24

Законодавець не наводить вичерпного переліку боргів, які вважаються погашеними (прощеними) через їх незадоволення з підстав недостатності майна боржника та від яких фізична особа не звільняється за наслідками проведеної за правилами КУзПБ процедури неплатоспроможності після завершення процедури погашення боргів боржника та закриття провадження у справі. Водночас встановлено лише один критерій, за яким непогашені борги фізичної особи боржника є такими, що не можуть вважатись погашеними (прощеними), а боржник не звільняється від них, а саме **пов'язаність вимог стосовно відповідного боргу фізичної особи з її особистістю – особистий характер боргу, до яких законодавець відносить зобов'язання соціального характеру, тобто пов'язані з існуванням фізичної особи боржника (обов'язкові внески соціального страхування, шкода, завдана каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я, аліменти тощо).**

Штраф за порушення митного законодавства (митних правил) хоча і не належить до неустойки (штрафу, пені), що застосовується у господарських правовідносинах, податкових правовідносинах (за порушення податкового законодавства), однак за своєю правовою природою є такою самою фінансовою санкцією (грошовим стягненням), яка застосовується за порушення, зокрема, податкового законодавства, а тому штраф за порушення митного законодавства (митних правил) так само підлягає визнанню погашеним (прощеним) в разі його несплати боржником з підстав недостатності його майна (частина шоста статті 133 КУзПБ). Тому застосовані до фізичної особи фінансові санкції (грошові стягнення), зокрема за вчинені ним адміністративні порушення, якщо вони не були сплачені (погашені) такою фізичною особою протягом здійснення та до завершення здійсненої щодо неї за правилами КУзПБ процедури погашення боргів, після її завершення та ухвалення рішення про закриття провадження у справі про неплатоспроможність, вважаються погашеними (прощеними).

На відміну від справи про банкрутство, в якій боржник (юридична особа) ліквідується та припиняється як господарюючий суб'єкт, якщо після звершення процедури ліквідації виявилось недостатнім його майна для погашення боргів (частина сьома статті 64, частина друга статті 65 КУзПБ), у справі про неплатоспроможність за аналогічної ситуації в аналогічній процедурі (процедурі погашення боргів) відповідний боржник не припиняється через особливості такого суб'єкта боржника, яким у справі про неплатоспроможність є фізична особа.

Саме у зв'язку із цим, на відміну від справи про банкрутство, в якій є лише режим погашення вимог боржника (прощення, списання боргів), у справі про неплатоспроможність існує два однакові за наслідками, однак відмінні за змістом та підставами для їх застосування режими: **погашення вимог** (прощення боргів боржника) та **звільнення від боргів**.

Положеннями статті 125 КУзПБ до переліку боргів, які не підлягають реструктуризації, **не віднесено накладений на боржника – фізичну особу штраф за порушення ним митних правил.**

Щодо неможливості звернення стягнення на предмет іпотеки (квартири) шляхом його продажу на прилюдних торгах у межах виконавчого провадження в разі визнання боржника банкрутом

Постанова КГС у складі ВС від 29.10.2025 у справі № 910/15985/20 (761/21023/20)

У разі наявності відкритого щодо фізичної особи – іпотекодавця провадження у справі про неплатоспроможність *право забезпеченого кредитора звернути стягнення на предмет забезпечення, у тому числі поза межами справи про банкрутство в порядку вимог статті 33 Закону України «Про іпотеку», існує лише після спливу 120 днів з дня відкриття провадження у справі про неплатоспроможність, якщо мораторій не було продовжено судом, та виключно до постановлення ухвали про затвердження плану реструктуризації боргів боржника або ухвалення постанови про визнання боржника банкрутом.*

Водночас у разі ухвалення господарським судом постанови про визнання боржника (фізичної особи – іпотекодавця) банкрутом та введення стосовно нього процедури погашення боргів продаж майна боржника, що є предметом забезпечення, **є можливим тільки в порядку та у спосіб, що передбачені КУзПБ.**

Тобто в разі визнання фізичної особи – іпотекодавця банкрутом заставні кредитори такого боржника (іпотекодержателі) позбавлені можливості на підставі вимог частини другої статті 33 Закону України «Про іпотеку» звернути стягнення на предмет іпотеки поза процедурою банкрутства боржника – власника іпотеки, що **унеможливіє задоволення позовних вимог про звернення стягнення на предмет іпотеки шляхом продажу квартири на прилюдних торгах у межах процедури виконавчого провадження**, передбаченої Законом України «Про виконавче провадження».

3. Підстави закриття провадження у справі про неплатоспроможність

Щодо закриття провадження у справі про неплатоспроможність на підставі частини сьомої статті 123 КУзПБ

Постанова КГС у складі ВС від 14.03.2024 у справі № 916/2411/21

Частиною сьомою статті 123 КУзПБ визначено, що суд приймає рішення про закриття провадження у справі за клопотанням зборів кредиторів, сторони у справі або з власної ініціативи, якщо:

- 1) боржником у декларації про майновий стан зазначена неповна та/або недостовірна інформація про майно, доходи і витрати боржника та членів його сім'ї, якщо боржник упродовж семи днів після отримання звіту керуючого реструктуризацією про результати перевірки такої декларації не надав суду виправлену декларацію про майновий стан з повною та достовірною інформацією щодо майна, доходів і витрат боржника та членів його сім'ї;
- 2) майно членів сім'ї боржника було придбано за кошти боржника та/або зареєстровано на іншого члена сім'ї з метою ухилення боржника від погашення боргу перед кредиторами;
- 3) судовим рішенням, що набрало законної сили та не було скасоване, боржник був притягнутий до адміністративної або кримінальної відповідальності за неправомірні дії, пов'язані з неплатоспроможністю.

Конструкція цієї норми побудована як **безумовний захід відповідальності боржника за дії на шкоду кредиторам**, тому не передбачає альтернативного вирішення та необхідності з'ясування мотивів боржника – фізичної особи за встановлення відповідних фактів господарським судом.

Розширене коло ініціаторів застосування частини сьомої статті 123 КУзПБ та відсутність процесуальних обмежень щодо її реалізації на всіх стадіях справи про неплатоспроможність фізичної особи **забезпечують невідворотність такого наслідку очевидно недобросовісних дій боржника**.

Тому **ненадання боржником усіх повних та достовірних відомостей щодо майна, доходів та витрат його та членів його сім'ї, доказів сумлінного виконання обов'язків боржника, зокрема вжиття заходів щодо отримання доходу задля погашення наявної значної заборгованості, не може свідчити про добросовісну поведінку боржника, що є підставою для закриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи**.

Щодо строку для подання боржником виправлених декларацій

Постанова КГС у складі ВС від 13.06.2024 у справі № 913/192/23

Ключовим завданням суду при наданні оцінки наявності підстав для закриття провадження у справі у зв'язку з неподанням боржником виправлених декларацій впродовж семи днів з моменту отримання звіту керуючого реструктуризацією за результатами відповідної перевірки є **встановлення дотримання керуючим реструктуризації порядку повідомлення особи (боржника) про наявність обґрунтованих підстав вважати подання нею недостовірної та/або неповної інформації**, а також факту наявності або відсутності надання виправлених декларацій впродовж визначеного законодавством строку.

Якщо арбітражний керуючий не здійснив належної перевірки декларацій боржника щодо неповноти інформації, зазначеної у деклараціях про його майновий стан, в строки, встановлені частиною третьою статті 122 КУзПБ, то **при вирішенні питання щодо пропуску боржником визначеного пунктом 1 частини сьомої статті 123 КУзПБ семиденного строку для подання суду виправлених декларацій підлягають встановленню обставини, коли саме арбітражний керуючий повідомив боржника про наявність обґрунтованих підстав вважати подання ним недостовірної та/або неповної інформації**.

Недоліки в роботі арбітражного керуючого щодо належної перевірки декларацій боржника не можуть мати вирішального значення під час вирішення питання щодо закриття провадження у справі про неплатоспроможність.

Щодо застосування положень статей 90, 123 КУзПБ та дискреції стосовно варіантів закриття провадження у справі про неплатоспроможність боржника – фізичної особи за відсутності кредиторів

Постанова КГС у складі ВС від 27.06.2024 у справі № 920/1128/23

Відсутність заявлених у визначений законом строк вимог конкурсних кредиторів не є підставою для закриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи – боржника у попередньому засіданні суду, оскільки це **не спростовує наявність ознак неплатоспроможності такої особи чи загрози її неплатоспроможності, підтверджених відповідними доказами.**

Залежно від конкретних обставин суд має право прийняти рішення про визнання фізичної особи – боржника банкрутом, попри неподання конкурсними кредиторами заяв з грошовими вимогами та, як наслідок, відсутність відповідного рішення зборів кредиторів. При цьому обов'язком суду є перевірка наявності підстав для закриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи, визначених частиною сьомою статті 123 КУзПБ.

У разі допущення боржником помилки в декларації про майновий стан, що підлягає виправленню ним, суд, вирішуючи питання про закриття провадження у справі про неплатоспроможність, не має проявляти надмірного формалізму, а повинен надати належну правову оцінку щодо того, чи є вони проявом дійсної недобросовісності боржника, намаганням приховати свої доходи тощо, чи зумовлені певними об'єктивними труднощами у реалізації необхідних дій боржником.

Обставини, що свідчать про добросовісну поведінку боржника (сумлінна співпраця боржника з керуючим реструктуризацією, відкрита його взаємодія із судом, яка полягає у добросовісному користуванні процесуальними правами та сумлінному виконанні процесуальних обов'язків, зокрема повідомлення про обставини, що стали підставою для звернення до суду (пункт 3 частини другої статті 116 КУзПБ), надання повної і достовірної інформації про власний майновий стан та членів сім'ї, розмір та джерела доходів (пункти 4–11 частини третьої статті 116 КУзПБ) тощо, у сукупності з іншими обставинами справи підлягають врахуванню господарським судом під час вирішення у подальшому питання щодо закриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи на підставі пункту 8 частини першої статті 90 КУзПБ та застосування правових наслідків, установлених частиною четвертою цієї статті.

Щодо закриття провадження у справі на підставі пункту 1 частини сьомої статті 123 КУзПБ

Постанова КГС у складі ВС від 05.06.2024 у справі № 904/2022/23

Декларація про майновий стан боржника у справі про неплатоспроможність є документом, що заповнюється та подається боржником для розкриття перед судом та кредиторами свого реального майнового стану і дослідження питання можливості реструктуризації боргів. Декларація про майновий стан боржника у справі про неплатоспроможність повинна відповідати принципам повноти та достовірності. Порухення цих принципів може свідчити про недобросовісність або необачність боржника. При цьому законодавець, встановлюючи обов'язковість надання суду декларації про майновий стан боржника у справі про неплатоспроможність, передбачив можливість подання виправленої декларації.

Конструкція норми, а саме пункту 1 частини сьомої статті 123 КУзПБ, **побудована як безумовний захід відповідальності боржника за дії на шкоду кредиторам, і тому вона не передбачає альтернативного вирішення та необхідності з'ясування мотивів боржника – фізичної особи за встановлення відповідних фактів господарським судом**. Розширене коло ініціаторів застосування частини сьомої статті 123 КУзПБ та відсутність процесуальних обмежень щодо її реалізації на всіх стадіях справи про неплатоспроможність фізичної особи забезпечують невідворотність такого наслідку очевидно недобросовісних дій боржника.

Господарський суд не може залишити поза увагою обставини, які вказують на наявність підстав для закриття провадження у справі за частиною сьомою статті 123 КУзПБ, тому з власної ініціативи він, зокрема, вирішуючи питання про перехід до судової процедури погашення боргів, зобов'язаний перевірити такі обставини справи, надати їм юридичну оцінку і зазначити про це у відповідному судовому рішенні.

При цьому долучення до заяви про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність як додатка конкретизованого списку кредиторів не спростовує відповідно до пункту третього частини третьої статті 116 КУзПБ обов'язку боржника відобразити відомості про фінансові зобов'язання у розділі XIV «Відомості про фінансові зобов'язання боржника та членів його сім'ї та інші витрати, у тому числі за межами України» декларації, форму якої затверджено наказом Міністерства юстиції України від 21.08.2019 № 2627/5.

Тож, якщо в деклараціях, поданих разом із заявою, та у виправлених деклараціях про майновий стан не зазначено інформації в розділі XIV «Відомості про фінансові зобов'язання боржника та членів його сім'ї та інші витрати, у тому числі за межами України», то це є підставою для застосування приписів пункту першого частини сьомої статті 123 КУзПБ.

Щодо наявності підстав для закриття провадження у справі про неплатоспроможність боржника на підставі пункту першого частини сьомої статті 123 КУзПБ

Постанова КГС у складі ВС від 19.11.2025 у справі № 917/977/23

Зі змісту пункту першого частини сьомої статті 123 КУзПБ вбачається, *якщо боржник не скористався наданим йому правом усунути виявлені за наслідком перевірки керуючим реструктуризації недоліки щодо повноти та достовірності інформації, зазначеної у поданих ним (боржником) деклараціях, настають визначені цією нормою наслідки у вигляді закриття провадження у справі.*

Тож надання боржником недостовірної інформації у деклараціях про майновий стан боржника, долучених до заяви про відкриття провадження у справі, а також **виявлення невідповідностей в уже виправлених боржником деклараціях, відсутність в них повної та достовірної інформації** щодо майна, доходів та витрат членів сім'ї боржника унеможливають констатацію добросовісного виконання боржником своїх обов'язків у процедурі неплатоспроможності, **що є підставою для закриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи** відповідно до пункту 1 частини сьомої статті 123 КУзПБ.

Щодо закриття провадження у справі про неплатоспроможність на підставі частини сьомої статті 123 КУзПБ

Постанова КГС у складі ВС від 03.12.2024 у справі № 916/197/23

Наведення боржником неповної інформації як в поданій ним разом із заявою про відкриття провадження у цій справі, так і в уточненій декларації про його майновий стан щодо майна, доходів та витрат боржника і членів його сім'ї (зокрема незазначення наявних у нього транспортних засобів, корпоративних прав, частки у статутних капіталах юридичних осіб, майнового стану сестри боржника, яка є джерелом його доходу, неодноразове внесення виправлень до цих декларацій, зокрема і поза межами семиденного терміну, імперативно встановленого законодавцем в пункті 1 частини сьомої статті 123 КУзПБ) є підставою для закриття провадження у справі про неплатоспроможність.

Постанова КГС у складі ВС від 21.08.2024 у справі № 904/2166/23

Якщо перед тим, як розглянути в судовому засіданні поданий арбітражним керуючим на затвердження план реструктуризації боргів на відповідність його вимогам КУзПБ, суд встановить, що інформація про доходи та витрати боржника і членів його сім'ї є неповною та недостовірною, доказів сумлінного виконання боржником своїх обов'язків, зокрема вжиття заходів щодо отримання доходу для погашення заборгованості, немає, то це є підставою для закриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи саме відповідно до частини сьомої статті 123 КУзПБ.

Постанова КГС у складі ВС від 27.11.2024 у справі № 922/493/21

Ураховуючи відсутність процесуальних обмежень щодо реалізації приписів статті 123 КУзПБ на всіх стадіях справи про неплатоспроможність фізичної особи, що забезпечує невідворотність такого наслідку як закриття провадження у справі у випадку очевидно недобросовісних дій боржника, у разі встановлення судом обставин недобросовісності дій боржника, які полягають, зокрема, у тому, що він не зазначив про перетин державного кордону на транспортному засобі та правові підстави користування цим автомобілем, а також визнання в межах справи про неплатоспроможність недійсним договору позики, укладеного між боржником та кредитором, на підставі чого було здійснено перегляд ухвали суду за нововиявленими обставинами і відхилено вимоги такого кредитора, є підстави для закриття провадження у справі.

Щодо закриття провадження у справі про неплатоспроможність на підставі частини одинадцятої статті 126 КУзПБ у зв'язку з недобросовісною поведінкою боржника – фізичної особи

Постанова КГС у складі ВС від 27.02.2024 у справі № 910/4014/22

Обставини, що свідчать про недобросовісну поведінку боржника, в сукупності з іншими обставинами справи підлягають врахуванню господарським судом як підстави для ухвалення рішення про закриття провадження у справі замість переходу до процедури погашення боргів боржника.

Такими обставинами, зокрема, можуть бути: ненадання боржником обґрунтованих пояснень стосовно обставин неплатоспроможності (руху активів, витрачання отриманих від кредиторів коштів тощо); зазначення у декларації працездатного боржника відомостей про доходи, що значно менші за відповідний середній показник у регіоні та за відповідною спеціальністю; посилення у декларації про майновий стан на ненадання інформації членом сім'ї боржника за умови, що така інформація є необхідною для з'ясування суттєвих для справи обставин, або у інший спосіб ухилення боржника від конструктивної співпраці з кредиторами, керуючим реструктуризацією чи від належного користування процесуальними правами; економічна необґрунтованість та/або очевидна невиконаність плану реструктуризації, яка може призвести до явного порушення прав кредиторів щодо отримання боргу в розумні строки.

Отже, якщо умови поданого боржником плану реструктуризації його боргів не відповідають вимогам законодавства та цей план вказує на ознаки ухилення боржника від виконання зобов'язань, фактично має на меті не реструктуризацію боргів перед кредитором боржника, як передбачено законом (стаття 124 КУзПБ), а фактичне списання заборгованості перед кредитором, та свідчить про зловживання боржником правом на доступ до суду зі зверненням із заявою про неплатоспроможність, ігнорування ним мети і завдань процедури реструктуризації боргів, то це є передумовою для застосування положень частини одинадцятої статті 126 КУзПБ та ухвалення судом у межах його дискреційних повноважень рішення про закриття провадження у справі про неплатоспроможність боржника, в тому числі внаслідок його недобросовісної поведінки.

Подібні за змістом висновки викладено в постановках ВС від 27.03.2024 у справі № 909/688/22, від 03.04.2024 у справі № 904/8856/21, від 11.04.2024 у справі № 922/3920/21, від 18.04.2024 у справі № 920/1398/21

Щодо закриття провадження у справі про неплатоспроможність на підставі частини одинадцятої статті 123 КУзПБ

Постанова КГС у складі ВС від 29.08.2024 у справі № 918/806/21

Аналіз положень статті 116 КУзПБ дає підстави для висновку, що законодавець не передбачив право суду щодо зобов'язання боржника подавати виправлену декларацію про майновий стан з повною та достовірною інформацією щодо майна, доходів та витрат боржника та членів його сім'ї.

Також законом не передбачено можливості подавати таку декларацію необмежену кількість раз. Водночас законодавцем унормовано, що керуючий реструктуризацією здійснює перевірку декларації боржника, оформлює висновки за результатами проведеної перевірки та в разі виявлення ним неповної та/або недостовірної інформації про майно, доходи та витрати боржника та членів його сім'ї доводить результати перевірки до відома боржника, що є підставою для виправлення декларації у строк, встановлений законом.

При цьому нормами КУзПБ не передбачено здійснення перевірки керуючим реструктуризацією виправленої декларації, тому зазначена в ній інформація підлягає оцінці судом та використанню під час подальшого розгляду справи.

Якщо боржник не розробив та не подав до суду проєкт плану реструктуризації боргів, а на зборах кредиторів запропонував 100 % прощення його боргів, то це свідчить про відсутність у нього намірів щодо досягнення цілей та завдань процедури реструктуризації та наявність ознак ухилення від виконання зобов'язань, а метою звернення до суду із заявою про неплатоспроможність, очевидно, була не реструктуризація боргів перед кредиторами, як передбачає закон (стаття 124 КУзПБ), а фактичне списання заборгованості.

Ненадання боржником повних і достовірних відомостей щодо його майна, доходів та витрат, відсутність намірів досягнути компромісу з кредиторами і, як наслідок, відсутність погодженого та схваленого кредиторами плану реструктуризації боргів протягом трьох місяців з дня введення процедури реструктуризації є підставами для закриття провадження у справі відповідно до частини одинадцятої статті 126 КУзПБ.

Щодо наслідків незадоволення вимог кредитора у разі закриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи. Про правила задоволення вимог кредитора у випадку, коли його вимоги забезпечені заставою майна третьої особи

Постанова КГС у складі ВС від 27.02.2024 у справі № 903/1041/21

Згідно із частиною четвертою статті 90 КУзПБ у випадках, передбачених пунктами 4–6 частини першої цієї статті, господарський суд в ухвалі про закриття провадження у справі зазначає, що вимоги конкурсних кредиторів, які не були заявлені в установлений цим Кодексом строк або були відхилені господарським судом, вважаються погашеними, а виконавчі документи за відповідними вимогами визнаються такими, що не підлягають виконанню.

Наслідки закриття провадження у справі про банкрутство на підставі пункту 4 частини першої статті 90 КУзПБ, визначені частиною четвертою цієї статті, зокрема щодо припинення основного зобов'язання такого боржника, поширюються і на справи про неплатоспроможність фізичної особи.

Положення частини четвертої статті 593 ЦК України щодо неприпинення права застави (іпотеки) на майно у зв'язку із припиненням основного зобов'язання поширюються і на наслідки закриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи із застосуванням наслідків, визначених частиною четвертою статті 90 КУзПБ.

Встановлення обставини реалізації кредитором як заставодержателем свого права щодо звернення стягнення на предмет іпотеки шляхом подання позову в цивільній справі як до боржника, так і до іпотекодавця свідчить про відсутність у кредитора перешкод через закриття провадження у справі про неплатоспроможність боржника за основним зобов'язанням для отримання захисту його порушеного права шляхом задоволення грошових вимог у справі про неплатоспроможність іпотекодавця, визнаних судом як таких, що забезпечені заставою майна саме цього боржника (іпотекодавця).

Щодо закриття провадження у справі на підставі частини одинадцятої статті 126 КУзПБ

Постанова КГС у складі ВС від 19.06.2024 у справі № 904/6325/21

Порівняльний аналіз положень частини одинадцятої статті 126 КУзПБ із частиною сьомою статті 123 КУзПБ свідчить, що хоча ці норми частково кореспондуються між собою, проте не є тотожними за ступенем імперативності, колом ініціаторів та передумовами їх застосування.

Такі відмінності дають підстави для висновку, що неподання погодженого боржником і схваленого кредиторами плану реструктуризації боргів боржника протягом трьох місяців з дня введення процедури реструктуризації боргів може бути самостійною підставою для закриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи відповідно до частини одинадцятої статті 126 КУзПБ.

Водночас **сам по собі факт недосягнення мети судової процедури реструктуризації боргів не є обов'язковою підставою для припинення реабілітації боржника** у справі про відновлення платоспроможності фізичної особи, адже за змістом частини одинадцятої статті 126 КУзПБ у такому випадку закриття провадження у справі про неплатоспроможність є лише одним з варіантів вирішення господарським судом питання щодо подальшого руху такої справи поряд з визнанням боржника банкрутом та переходом до процедури погашення його боргів.

Однією з процесуальних гарантій захисту інтересів сторін та ухвалення справедливого рішення за частиною одинадцятою статті 126 КУзПБ є закріплена у цій нормі дискреція господарського суду – **можливість обрати з двох варіантів рішення** (про визнання боржника банкрутом і відкриття процедури погашення боргів боржника або про закриття провадження у справі про неплатоспроможність) **такий, що є найбільш оптимальним у правових і фактичних умовах вирішення конкретної справи, з урахуванням принципів добросовісної поведінки боржника, неналежної реалізації кредиторами власних правомочностей та судового контролю у відносинах неплатоспроможності, а також відповідно до основної мети провадження у справі про неплатоспроможність фізичних осіб.**

У випадку неподання до господарського суду протягом трьох місяців погодженого боржником і схваленого кредиторами плану реструктуризації боргів боржника суд через призму судового контролю повинен за своїм внутрішнім переконанням **оцінити** за наявними у матеріалах справи доказами **причини неподання погодженого боржником і схваленого кредиторами плану реструктуризації боргів**, які можуть полягати за одних обставин у діях / бездіяльності кредиторів, а за інших – у діях / бездіяльності боржника, враховуючи добросовісність поведінки учасників провадження у справі про неплатоспроможність.

Щодо закриття провадження у справі на підставі частини одинадцятої статті 126 КУзПБ

Постанова КГС у складі ВС від 19.06.2024 у справі № 904/6325/21

Добросовісність боржника – фізичної особи є визначальним критерієм для оцінки обставин і підстав, якими КУзПБ зумовлює вирішення судом питання щодо подальшого руху справи, зокрема закриття провадження про неплатоспроможність фізичної особи у випадках, передбачених статтями 123, 126, 128 КУзПБ. Тому **обставини, що свідчать про недобросовісну поведінку боржника, у сукупності з іншими обставинами справи підлягають врахуванню господарським судом як підстави для ухвалення рішення про закриття провадження у справі замість переходу до процедури погашення боргів боржника.**

Такими обставинами можуть бути ненадання боржником обґрунтованих пояснень стосовно обставин неплатоспроможності (руху активів, витрачання отриманих від кредиторів коштів тощо); зазначення у декларації працездатного боржника відомостей про доходи, що значно менші за відповідний середній показник у регіоні та за відповідною спеціальністю; посилення у декларації про майновий стан на ненадання інформації членом сім'ї боржника за умови, що така інформація є необхідною для з'ясування суттєвих для справи обставин, або у інший спосіб ухилення боржника від конструктивної співпраці з кредиторами, керуючим реструктуризацією чи від відкритої взаємодії із судом; економічна необґрунтованість та/або очевидна невиконуваність плану реструктуризації, яка може призвести до явного порушення прав кредиторів щодо отримання боргу в розумні строки.

Тому в разі встановлення судом обставин недобросовісної поведінки боржника, переслідування ним виключно цілей списання боргів шляхом швидкого переходу до наступної процедури, визначеної КУзПБ, ненадання боржником та керуючим реструктуризацією його боргів на розгляд зборів кредиторів дійсного та реального плану реструктуризації боргів свідчить про існування правових підстав для закриття провадження у справі на підставі частини одинадцятої статті 126 цього Кодексу.

Подібні за змістом висновки викладено в постановах ВС від 17.06.2025 у справі № 903/521/24, від 13.05.2025 у справі № 904/3275/23, від 19.06.2025 у справі № 904/1307/24

Щодо закриття провадження у справі на підставі частини одинадцятої статті 126 КУзПБ

Постанова КГС у складі ВС від 02.10.2025 у справі № 910/17033/23

Процедура неплатоспроможності фізичної особи не є процедурою списання боргів. У ній необхідно дотримуватись балансу інтересів та враховувати правомірні очікування кредиторів.

*Тому, якщо боржник не зазначив обставин, які спричинили його неплатоспроможність, не обґрунтував природи і причин неплатоспроможності, не надав інформації щодо витрачання (спрямування) коштів, отриманих від кредиторів, навів формальні відомості про те, що причиною його неплатоспроможності нібито є скрутне фінансове становище, у нього немає стабільного середньомісячного доходу, а запропонований боржником до погодження проект плану реструктуризації боргів передбачає 100 % їх прощення перед всіма кредиторами, то це вказує на **ознаки ухилення боржника від виконання зобов'язань**, який фактично має на меті не реструктуризацію його боргів перед кредитами, як передбачає закон (стаття 124 КУзПБ), а фактичне їх списання та свідчить про зловживання боржником правом на доступ до суду зі зверненням із заявою про неплатоспроможність, ігнорування ним мети і завдань процедури реструктуризації боргів.*

Тож, оскільки боржником запропоновано *нереальний, невиконуваний план реструктуризації боргів*, провадження у справі про його неплатоспроможність підлягає закриттю на підставі частини одинадцятої статті 126 КУзПБ.

Щодо підстав для закриття провадження у справі в порядку частини одинадцятої статті 126 КУзПБ

Постанова КГС у складі ВС від 11.07.2024 у справі № 914/811/23

Приписи частини одинадцятої статті 126 та частини першої статті 130 КУзПБ у їх системному зв'язку становлять послідовність процесуальних засобів, де дискреція господарського суду у вирішенні питання про перехід до наступної судової процедури чи закриття провадження у справі є основним процесуальним інструментом, що застосовується крізь призму судового контролю та відповідно до мети провадження про неплатоспроможність фізичної особи. Частина перша статті 130 названого Кодексу формалізує початок судової процедури погашення боргів боржника та є спеціальною процесуальною гарантією для добросовісного боржника у разі зволікання зборів кредиторів із прийняттям рішення щодо плану реструктуризації його боргів.

Тож, якщо всупереч вимогам частини другої статті 124 КУзПБ у плані реструктуризації боргів боржника **не наведено конкретних відомостей про розмір сум, які щомісяця будуть виділятися для погашення вимог кредиторів, а також про розмір сум, які залишатимуться боржнику на задоволення побутових потреб, а є лише посилання в плані реструктуризації на можливе працевлаштування боржника, то це свідчить про відсутність реальних справедливих умов реструктуризації, невиконуваність запропонованих умов плану реструктуризації боргів боржника, про спрямованість на списання / прощення заборгованості, що є підставою для закриття провадження у справі про неплатоспроможність боржника відповідно до частини одинадцятої статті 126 зазначеного Кодексу.**

Подібні за змістом висновки викладено в постановах ВС від 09.07.2024 у справі № 902/156/23, від 13.08.2024 у справі № 927/1136/23

Щодо завершення процедури погашення боргів боржника та закриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи

Постанова КГС у складі ВС від 14.11.2024 у справі № 908/1235/21

У разі якщо судом встановлено, що керуючий реалізацією майна боржника в межах процедури погашення боргів вжив усіх заходів, спрямованих на пошук та виявлення належних боржникові активів, за рахунок яких можна повністю або частково задовольнити вимоги кредиторів, однак які не були ним виявлені, а також не надано суду заперечень проти звіту керуючого реалізацією за результатами процедури погашення боргів, то поданий керуючим реалізацією майна боржника звіт про результати процедури погашення боргів підлягає затвердженню судом, а процедура погашення боргів боржника завершенню із закриттям провадження у справі про неплатоспроможність на підставі пункту 7 частини першої статті 90 КУзПБ.

При цьому невідповідність незатвердженого на стадії реструктуризації боргів кредиторами плану реструктуризації не є підставою для закриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи на стадії завершення процедури погашення боргів, яка була введена постановою суду, що не оскаржувалася.

Щодо закриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи – підприємця через неможливість його завершення у зв'язку з відсутністю керуючого реалізацією майна боржника

Постанова КГС у складі ВС від 20.05.2025 у справі № 5006/27/976/2012

Якщо протягом тривалого часу (понад 12 років) процедура погашення боргів об'єктивно не здійснюється у зв'язку з відсутністю керуючого реалізацією майна боржника, пасивною поведінкою кредитора у справі щодо погодження кандидатури керуючого реалізацією майна боржника та визначення джерел оплати його послуг, безрезультатністю вжитих господарським судом дій щодо визначення кандидатури арбітражного керуючого для участі у справі як керуючого реалізацією майна боржника, то це унеможливорює успішне завершення процедури банкрутства боржника та досягнення легітимної мети, визначеної Законом про банкрутство і КУзПБ.

Неприйняття внаслідок бездіяльності кредитором рішення про обрання арбітражного керуючого в разі його відсторонення, відсутність звернення комітету кредиторів до господарського суду з клопотанням про призначення іншого арбітражного керуючого і, як наслідок, відсутність арбітражного керуючого, керуючого реалізацією майна боржника у справі **унеможливають подальше провадження у справі**. Водночас КУзПБ не встановлює відповідної підстави для закриття провадження у справі про банкрутство в такому випадку, проте й не визначає їх вичерпного переліку.

Для дотримання принципу розгляду справи упродовж розумного строку незалежним та безстороннім судом, забезпечення правової певності кредиторів, вимоги яких є визнаними судовими рішеннями та не можуть бути задоволені через наявний мораторій у справі про банкрутство, **провадження у справі про банкрутство підлягає закриттю** на підставі положень статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, яка зобов'язує органи національної юрисдикції вживати належних заходів до бездіяльності та затягування розгляду справ, а також пункту 2 частини першої статті 231 ГПК України та статті 90 КУзПБ.

Хоча норми статті 90 КУзПБ, які визначають порядок та підстави закриття провадження у справі про банкрутство (неплатоспроможність), як й інші положення цього Кодексу, **не містять такої підстави для закриття провадження у справі про банкрутство, як відсутність предмета спору (знищення предмета спору), однак протилежний підхід, тобто продовження провадження у справі за цих умов, матиме наслідком порушення прав та інтересів боржника, його кредиторів та в цілому спрямованості законодавства про банкрутство**.

Щодо відсутності підстав для закриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи у разі подання виправленої декларації про майновий стан з повною та достовірною інформацією щодо майна, доходів та витрат боржника і членів його сім'ї

Постанова КГС у складі ВС від 02.10.2025 у справі № 918/1354/23

Декларація про майновий стан боржника у справі про неплатоспроможність є документом, що заповнюється та подається боржником для мети розкриття перед судом та кредиторами свого реального майнового стану і дослідження питання можливості реструктуризації боргів. Декларація про майновий стан боржника у справі про неплатоспроможність повинна відповідати принципам повноти та достовірності.

Порушення цих принципів може свідчити про недобросовісність або необачність боржника.

При цьому, *встановлюючи обов'язковість надання суду декларації про майновий стан боржника у справі про неплатоспроможність, законодавець передбачив можливість подання виправленої декларації.*

Керуючий реструктуризацією здійснює перевірку декларації боржника, оформлює висновки за результатами проведеної перевірки та, *в разі виявлення ним неповної та/або недостовірної інформації про майно, доходи та витрати боржника та членів його сім'ї, обов'язково її доводить до відома боржнику, в результаті чого в останнього виникає право виправити декларацію у строк, встановлений законом.*

Нормами КУЗПБ *не передбачено перевірки керуючим реструктуризацією виправленої декларації та подання уточненого звіту, а зазначена в декларації інформація підлягає оцінці судом та використанню під час подальшого розгляду справи.*

У разі подання боржником виправлених декларацій і невстановлення судом обставин подання ним неповних і недостовірних відомостей щодо свого майна та майна близьких родичів, пасивної поведінки боржника під час розгляду справи в суді першої інстанції підстав для закриття провадження у справі з посиланням на недобросовісність дій боржника, які полягають у недоліках первісно поданих декларацій про майновий стан, немає.

Щодо неможливості закриття провадження у справі про неплатоспроможність боржника на підставі частини сьомої статті 123 КУзПБ через нездійснення арбітражним керуючим належної перевірки декларацій боржника

Постанова КГС у складі ВС від 24.09.2025 у справі № 921/640/23

Відповідно до частини сьомої статті 123 КУзПБ суд приймає рішення про закриття провадження у справі за клопотанням зборів кредиторів, сторони у справі або з власної ініціативи, якщо, зокрема, боржником у декларації про майновий стан зазначена неповна та/або недостовірна інформація про майно, доходи та витрати боржника та членів його сім'ї, якщо боржник упродовж семи днів після отримання звіту керуючого реструктуризацією про результати перевірки такої декларації не надав суду виправлену декларацію про майновий стан з повною та достовірною інформацією щодо майна, доходів та витрат боржника та членів його сім'ї.

Однак **обставини неналежного виконання арбітражним керуючим покладених на нього обов'язків, зокрема нездійснення ним належної перевірки декларацій боржника про його майновий стан щодо повноти зазначеній в ній інформації, в строки, визначені частиною третьою статті 122 КУзПБ, унеможливають з'ясування добросовісності боржника, що свідчить про відсутність підстав для закриття провадження у справі про неплатоспроможність боржника відповідно до частини сьомої статті 123 КУзПБ.**

4. Застосування пункту 5 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ

Щодо набуття майновим поручителем, який не є позичальником, статусу боржника у розумінні статті 1 КУзПБ

Постанова КГС ВС від 21.05.2024 у справі № 907/784/23

Положення КУзПБ не забороняють звернення кредитором до боржника – майнового поручителя.

Зважаючи на те, що провадження у справах про неплатоспроможність фізичних осіб здійснюється у порядку, визначеному КУзПБ для юридичних осіб, з урахуванням особливостей, визначених книгою четвертою цього Кодексу, **на фізичну особу, яка є майновим поручителем, відмінним від позичальника, поширюється статус боржника у справі про неплатоспроможність в розумінні КУзПБ нарівні з боржником – позичальником за кредитним договором в іноземній валюті.**

Оскільки пунктом п'ятим розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ (як і книгою четвертою цього Кодексу) регулюється порядок провадження у справах про неплатоспроможність фізичних осіб, хоча і з певними особливостями, то **на фізичну особу, яка є майновим поручителем за кредитом в іноземній валюті, який забезпечений іпотекою квартири, що є єдиним місцем проживання боржника, і не є позичальником за цим кредитом та звертається до суду із заявою про відкриття провадження у справі про свою неплатоспроможність, поширюються і застосовуються норми пункту 5 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ щодо статусу боржника у справі про неплатоспроможність в розумінні цього Кодексу.**

Поручитель (в тому числі майновий) відповідає перед кредитором за невиконання боржником своїх зобов'язань щодо повернення кредитних коштів саме в тій частині, яка ним не виконана, і така частина зобов'язання має своє відображення у конкретній грошовій формі.

Оскільки майновий поручитель у разі невиконання позичальником своїх зобов'язань несе відповідальність за таке невиконання у тому самому обсязі і у тій самій грошовій сумі, що і позичальник, проте в межах вартості предмета іпотеки, **у питанні застосування абзаців другого, восьмого пункту п'ятого розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ не є визначальною обставина стосовно того, хто саме є позичальником та здійснював погашення боргу і відсотків за кредитним договором.**

Щодо правових наслідків невідповідності поданої заяви умовам реструктуризації, визначеним пунктом 5 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ

Постанова КГС ВС від 12.11.2024 у справі № 922/2623/21

Доведення підстав й умов для застосування процедури реструктуризації заборгованості боржника (фізичної особи) за валютним кредитом з урахуванням особливостей, визначених пунктом 5 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ, та складання плану реструктуризації згідно із зазначеною нормою є процесуальним обов'язком боржника (фізичної особи), за невиконання якого настає негативний процесуальний наслідок у вигляді відмови у відкритті провадження у справі про неплатоспроможність.

Судовий контроль не повинен виходити за межі перевірки імперативно визначених пунктом 5 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ умов реструктуризації, яким має відповідати заява боржника про відкриття провадження у справі про його неплатоспроможність та які має містити план реструктуризації.

Суд не має права самостійно втручатися у встановлені боржником в плані реструктуризації умови, зокрема з власної ініціативи з метою приведення у відповідність до пункту 5 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ плану реструктуризації **змінювати строк погашення вимог забезпеченого кредитора або мінімальну суму щомісячного виконання плану реструктуризації** (за винятком доведення боржником недостатності доходів для виконання умов реструктуризації (абзац дев'ятнадцятий пункту 5 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ), **а лише може надавати оцінку їх відповідності вимогам та умовам, передбаченим зазначеною нормою**.

Якщо подана заява боржника та долучений до неї план реструктуризації відповідають наведеним вимогам та умовам для такої процедури, суд за результатами їх розгляду на підготовчому засіданні постановляє ухвалу про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність з одночасним затвердженням плану реструктуризації, а в разі невідповідності поданої заяви визначеним умовам реструктуризації – відмовляє у відкритті провадження у справі про неплатоспроможність.

Відмова у відкритті провадження у справі про неплатоспроможність через невідповідність поданої заяви умовам реструктуризації, визначеним пунктом 5 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ, не позбавляє боржника (фізичну особу) права звернутися до суду з аналогічною заявою, в якій ураховано всі умови, необхідні для здійснення процедури реструктуризації заборгованості за цією нормою, чи із заявою про неплатоспроможність з інших підстав у порядку, встановленому книгою IV КУзПБ, яка передбачає загальну процедуру реструктуризації боржника із застосуванням під час розгляду плану реструктуризації положень статті 126 цього Кодексу, оскільки норми КУзПБ такої заборони не містять.

Щодо правових наслідків невідповідності поданої заяви умовам реструктуризації, визначеним пунктом 5 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ

Постанова КГС ВС від 21.11.2024 у справі № 916/4323/23

В абзаці двадцять першому пункту 5 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ законодавець регламентував, що у разі коли боржник не має фінансових можливостей погашати вимоги забезпеченого кредитора на умовах, передбачених цим пунктом, господарський суд за клопотанням боржника відмовляє у затвердженні плану реструктуризації, встановлює мінімальну суму щомісячного виконання плану реструктуризації, яка не може бути меншою за половину мінімальної заробітної плати, визначеної Кабінетом Міністрів України на день ухвалення такого рішення, до моменту повного погашення реструктуризованого зобов'язання або переходить до наступної процедури та закриває провадження у справі про неплатоспроможність.

Аналіз положення зазначеного у взаємозв'язку з іншими приписами законодавства та з урахуванням завдань провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи свідчить, що **цією нормою боржникові, який не має фінансової можливості погасити наявну заборгованість, надається пільга, яка полягає у встановленні мінімального розміру щомісячного виконання плану реструктуризації.**

При цьому законодавець чітко визначив, що саме господарський суд за клопотанням боржника відмовляє у затвердженні поданого ним плану реструктуризації та встановлює мінімальну суму щомісячного виконання плану реструктуризації.

Тобто чинне законодавство, яке регулює процедуру неплатоспроможності боржника, **наділяє господарський суд правом на самостійне визначення щомісячної суми реструктуризованого зобов'язання, але за певних умов, а саме якщо боржник дійсно не має фінансових можливостей погашати вимоги забезпеченого кредитора та довів наявність таких обставин.**

Щодо судового контролю на стадії реструктуризації боргів боржника, які виникли за кредитом в іноземній валюті

Постанова КГС у складі ВС від 01.10.2024 у справі № 914/2724/21

Під час провадження у процедурі визнання фізичної особи боржником судовий контроль щодо боржника в разі недобросовісних дій та умисного ухилення від виконання своїх обов'язків може реалізовуватись крізь призму приписів статті 118 КУзПБ, зокрема **шляхом забезпечення вимог кредиторів**. Отже, судовий контроль під час провадження у процедурі визнання фізичної особи боржником **полягає у перевірці суддею, чи не вдається боржник до недобросовісних дій та умисного ухилення від виконання своїх обов'язків**.

Кредитори часто не погоджуються із запропонованим боржником планом реструктуризації, бо пропозиції боржника не задовольняють їх очікувань. Судовий контроль на цій стадії полягає в оцінці фактичної спроможності боржника та реальності вимог кредиторів. У цьому випадку суд, реалізуючи судовий контроль, повинен віднайти баланс між інтересами кредиторів та фінансовим станом неплатоспроможного боржника. Він повинен зважити інтереси всіх кредиторів та боржника, а також перевірити поданий план реструктуризації на його відповідність приписам КУзПБ.

За методом правового регулювання абзац вісімнадцятий пункту 5 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ сформульований як імперативна норма, яка встановлює автоматичне схвалення забезпеченим кредитором плану реструктуризації у разі відповідності його умовам реструктуризації, визначеним названим пунктом, незалежно від процесуальної позиції і заяв кредитора із цього приводу. Суд повинен займати активну процесуальну позицію, зокрема і під час перевірки наявності умов та підстав для застосування щодо боржника (фізичної особи) процедури реструктуризації заборгованості за кредитом в іноземній валюті, закріпленої у пункті 5 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ, яка має полягати в повному, всебічному й об'єктивному з'ясуванні обставин щодо відповідності заяви про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність та долученого до неї плану реструктуризації умовам реструктуризації, визначеним цим пунктом. Суд не має права самостійно втручатися у встановлені боржником в плані реструктуризації умови, зокрема з власної ініціативи з метою приведення у відповідність до пункту 5 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ плану реструктуризації змінювати строк погашення вимог забезпеченого кредитора або мінімальну суму щомісячного виконання плану реструктуризації (за винятком доведення боржником недостатності доходів для виконання умов реструктуризації (абзац дев'ятнадцятий зазначеного пункту), а лише може надавати оцінку їх відповідності вимогам та умовам, визначеним наведеною нормою.

Отже, якщо боржник сумлінно виконував умови кредитного договору та своєчасно сплачував щомісячні платежі до моменту відкриття провадження у справі про його неплатоспроможність, погасив 57,03 % від суми виданого кредиту, загальна площа квартири, яка перебуває у власності боржника становить 50,7 кв. м та обтяжена іпотекою, його дії судом визнано добросовісними, надана ним інформація щодо свого майнового стану є достовірною, то розмір вимог забезпеченого кредитора, які підлягають погашенню, має зменшуватися пропорційно до частини кредиту, погашеної боржником відповідно до приписів пункту 5 розділу «Перехідні та прикінцеві положення» КУзПБ.

Щодо відсутності підстав для відкриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи у зв'язку з порушенням порядку розгляду судом у підготовчому засіданні плану реструктуризації боргів та невідповідністю його вимогам пункту 5 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ

Постанова КГС у складі ВС від 19.11.2025 у справі № 910/12839/24

Доведення підстав та умов для застосування процедури реструктуризації заборгованості фізичної особи – боржника за валютним кредитом з урахуванням особливостей, визначених пунктом 5 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ, та складання плану реструктуризації є **процесуальним обов'язком боржника**, за невиконання якого настає негативний *процесуальний наслідок у вигляді відмови у відкритті провадження у справі про неплатоспроможність*.

Невідповідність умов плану реструктуризації боргів боржника вимогам пункту 5 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ, а також ненадіслання забезпеченому кредитору плану реструктуризації в новій редакції, неотримання ним копій ухвал суду про призначення / відкладення судових засідань, на яких він міг би реалізувати права учасника судового процесу, зокрема на участь у судовому засіданні та дослідженні доказів, подання заяв та клопотань, пояснень і заперечень, є **порушенням порядку розгляду господарським судом у підготовчому засіданні плану реструктуризації боргів боржника** (абзац четвертий пункту 5 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ), а отже , *і підставою для відмови у відкритті провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи*.

5. Розгляд грошових вимог

Щодо відхилення грошових вимог кредитора у зв'язку із закінченням строків пред'явлення виконавчих документів для примусового виконання судових рішень

Постанова КГС у складі ВС від 26.03.2024 у справі № 910/6702/22

Погашення заборгованості у зв'язку із затвердженням плану реструктуризації боргів боржника чи визнанням боржника банкрутом і введення процедури погашення боргів **не є за своєю суттю добровільним виконанням боржником (фізичною особою) своїх зобов'язань**, а **вважається погашенням заборгованості внаслідок введення зазначених судових процедур у справі про банкрутство**.

Закінчення строку пред'явлення виконавчих документів на примусове виконання судового рішення і непоновлення цього строку в установленому законом порядку **позбавляє можливості визнання кредиторських вимог** (за названим судовим рішенням) у справі про банкрутство.

Подібні за змістом висновки викладено в постановах ВС від 26.10.2022 у справі № 909/1347/19, від 13.12.2022 у справі № 910/1959/22

Щодо неможливості визнання грошових вимог у разі закінчення строку пред'явлення виконавчих документів на їх примусове виконання і непоновлення його

Постанова КГС ВС від 21.08.2024 у справі № 916/2992/23

Погашення заборгованості у зв'язку із затвердженням плану реструктуризації боргів боржника чи визнанням боржника банкрутом і введення процедури погашення боргів боржника **не є за своєю суттю добровільним виконанням боржником** (фізичною особою) **своїх зобов'язань, а вважається погашенням заборгованості внаслідок введення названих судових процедур у справі про неплатоспроможність.**

Закінчення строку пред'явлення виконавчих документів на примусове виконання судового рішення і непоновлення його в установленому законом порядку позбавляють можливості визнання кредиторських вимог (за зазначеним судовим рішенням).

Тому суди мають з'ясувати, чи звертався кредитор до примусового виконання судового рішення в межах встановленого законом строку, чи закінчився / не закінчився строк пред'явлення виконавчих документів на примусове виконання судового рішення, на підставі якого кредитор подав заяву про визнання його грошових вимог.

Подібні за змістом висновки викладено в постанові ВС від 05.11.2024 у справі № 922/3024/21

Щодо визначення розміру грошових вимог банку до боржника-поручителя, що не є боржником в основному зобов'язанні, які стягнуті судовим рішенням та стосовно яких вичерпана можливість їх стягнення в примусовому порядку

Постанова КГС ВС від 01.10.2024 у справі № 918/1186/23

У разі порушення боржником зобов'язання, забезпеченого порукою, боржник і поручитель відповідають перед кредитором як солідарні боржники, якщо договором поруки не встановлено додаткову (субсидіарну) відповідальність поручителя. Поручитель відповідає перед кредитором у тому ж обсязі, що і боржник, включаючи сплату основного боргу, процентів, неустойки, відшкодування збитків, якщо інше не встановлено договором поруки (частини перша, друга статті 554 ЦК України).

Тож **обов'язковим є урахування похідного (акцесорного) характеру виникнення зобов'язання за договором поруки**, коли факт визнання грошових вимог до основного боржника у справі про його банкрутство створює доказову презумпцію обґрунтованості таких вимог і для боржника-поручителя.

З огляду на похідний (акцесорний) характер виникнення зобов'язання господарські суди, визначаючи розмір кредиторських вимог до боржника – іпотекодавця (заставодавця) за наявності провадження у справі про банкрутство основного боржника, зобов'язані зважати на розмір кредиторських вимог, визнаних у справі про банкрутство основного боржника під час встановлення розміру кредиторських вимог до боржника – іпотекодавця. Така вимога зумовлена тим, що розмір зобов'язання майнового поручителя визначається із дійсних на відповідний момент зобов'язань боржника (позичальника), які існують за основним зобов'язанням (кредитним договором), з урахуванням обсягу забезпечення за умовами забезпечувального договору. Це дає змогу виснувати, що розмір пред'явлених кредиторських вимог до боржника – іпотекодавця не може бути більшим за розмір кредиторських вимог, пред'явлених до боржника за основним зобов'язанням (аналогічні висновки були взяті до уваги ВС у постанові від 07.03.2024 у справі № 914/40/22 у питанні доведення кредитором обґрунтованості грошових вимог до боржника, який є фінансовим поручителем).

Отже, **розмір грошових вимог до боржника-поручителя, який є солідарним, а не основним боржником за основним зобов'язанням, не може бути більшим за розмір кредиторських вимог, пред'явлених до боржника за основним зобов'язанням.**

Щодо визначення розміру грошових вимог банку до боржника-поручителя, що не є боржником в основному зобов'язанні, які стягнуті судовим рішенням та стосовно яких вичерпана можливість їх стягнення в примусовому порядку

Постанова КГС ВС від 01.10.2024 у справі № 918/1186/23

Водночас строк пред'явлення виконавчого документа до виконання (виконавча давність) – це встановлений законом строк, протягом якого виконавчий документ може бути пред'явлений до виконання і стати підставою для відкриття виконавчого провадження та проведення виконавчих дій, спрямованих на реалізацію припису юрисдикційного акта.

Згідно з положенням КУзПБ **провадження у справі про банкрутство не є продовженням чи особливою процедурою виконавчого провадження**, адже воно є самостійним видом судового провадження, що характеризується окремим процесуальним порядком розгляду справи, специфічністю цілей і завдань, особливим суб'єктним складом, застосуванням спеціальних способів захисту тощо.

Можливість примусового стягнення кредитором заборгованості, щодо стягнення якої ухвалено судове рішення, вичерпується після закінчення строку пред'явлення до виконання виконавчого документа, якщо такий строк не було поновлено в установленому законом порядку.

У такому випадку **до відповідних грошових вимог** (щодо яких вичерпана можливість стягнення в примусовому порядку за судовим рішенням) **не можуть бути застосовані судові процедури, передбачені КУзПБ для забезпечення примусового стягнення заборгованості, що позбавляє права визнання кредиторських вимог** (за зазначеним судовим рішенням) **у справі про банкрутство.**

Натомість ігнорування при визнанні грошових вимог кредитора до боржника обставин закінчення та непоновлення строку пред'явлення до виконання наказу щодо їх стягнення означало б надання стягувачу можливості безпідставно уникнути законодавчої вимоги щодо цього строку та призвело б до безпідставного перебування боржника у невизначеному стані понад встановлений законом час, що порушило б принцип правової визначеності як один із основоположних аспектів верховенства права.

Щодо грошових вимог до боржника, обґрунтованих договором позики / борговою розпискою

Постанова КГС у складі ВС від 22.08.2024 у справі № 922/2714/23

За своєю суттю розписка про отримання в борг коштів є документом, який боржник видає кредитору за договором позики, підтверджуючи як його укладення, так і умови договору, а також засвідчуючи отримання від кредитора певної грошової суми або речей.

Водночас, досліджуючи боргові розписки чи договори позики, суди повинні **виявляти справжню правову природу укладеного договору**, а також надавати оцінку всім наявним доказам і залежно від установлених результатів – робити відповідні правові висновки.

Письмова форма договору без дослідження його умов, зокрема в частині передачі коштів, не свідчить про фактичне їх отримання боржником.

Установлення судами відсутності в договорі позики умов про те, що його підписанням позикоодержувач підтверджує саме факт отримання ним коштів за договором, а також інших підтвердних документів, які б свідчили про передання-отримання коштів між сторонами (розписки, якщо кошти надані готівкою, чи виписки з рахунку про отримання коштів у безготівковій формі), може ставити під сумнів факт виникнення між сторонами боргових правовідносин.

Під час розгляду заяви кредитора з відповідними грошовими вимогами до боржника господарському суду варто керуватися не лише засадами належності (стаття 76 ГПК України) та допустимості (стаття 77 ГПК України) доказів, а й враховувати достатність (повноту та всебічність) поданих доказів, взаємозв'язок їх у сукупності, що дасть змогу зробити достовірний висновок про існування заборгованості за борговою розпискою.

У разі **якщо існують вмотивовані сумніви інших кредиторів щодо реальності (дійсності) такої заборгованості, обґрунтування грошових вимог до боржника самим лише договором позики та/або борговою розпискою у справі про неплатоспроможність фізичної особи може бути недостатньо**.

Необхідним у такому випадку може бути також документальне підтвердження джерел походження коштів, наданих фізичною особою – кредитором у позику фізичній особі – боржнику, подання інших додаткових доказів наявності між кредитором (позикодавцем) та боржником (позичальником) зобов'язальних правовідносин за відповідним договором позики.

У разі ж ненадання зазначеним кредитором сукупності необхідних доказів на обґрунтування своїх вимог, зокрема щодо підтвердження реальності грошового зобов'язання, господарський суд відмовляє у визнанні таких вимог у справі про неплатоспроможність фізичної особи.

Щодо правил заявлення, розгляду та визнання забезпечених грошових вимог до боржника

Постанова КГС у складі ВС від 20.08.2024 у справі № 910/13760/20

Кредитор, незалежно від того, чи забезпечені його вимоги до боржника заставою майна боржника, не позбавлений права заявити до боржника у справі про банкрутство після закінчення строку, встановленого для їх подання (частина перша статті 45 КУзПБ), кредиторські вимоги до боржника у повному обсязі (на всю суму вимог) і вимоги (ту частину вимог), що не були заявлені ним раніше, що не змінює правил їх розгляду судом: у порядку черговості їх отримання, у судовому засіданні, яке проводиться після попереднього засідання господарського суду, з постановленням господарським судом за результатами розгляду зазначених заяв ухвали про визнання чи відхилення (повністю або частково) вимог таких кредиторів.

Тобто закон (КУзПБ) не забороняє кредитору заявити до боржника спочатку частину грошових вимог, а в подальшому, зокрема і після закінчення строку, встановленого для їх подання, – іншу частину вимог (згідно із заявою про додаткові грошові вимоги до боржника), на які у разі їх визнання судом поширюватимуться відповідні наслідки закінчення строку, встановленого законом для їх подання (абзац четвертий статті 45 КУзПБ).

Тож, якщо кредитор, вимоги якого забезпечені заставою майна боржника, при зверненні із заявою із грошовими вимогами до боржника заявив під час провадження у справі про банкрутство (у строк, встановлений для їх подання (частина перша статті 45 КУзПБ)) вимоги до боржника лише в тій їх частині, що є незабезпеченими, то він (1) за наявності / виникнення для цього підстав та (2) за умови незаявлення раніше про відмову від забезпечення не позбавлений права в подальшому заявити вимоги до боржника на ту частину вимог, що є забезпеченими заставою майна боржника, а саме в частині вартості предмета застави.

При цьому відсутність підстав для заявлення кредитором вимог як таких, що забезпечені заставою майна боржника, та відмова від забезпечення за своїм змістом не є тотожними, оскільки перше з названого означає відсутність матеріально-правових підстав для віднесення та кваліфікації відповідних вимог (на відповідну суму) як забезпечених, а друге – відмову кредитора від віднесення, кваліфікації та застосування у справі про банкрутство наслідків визнання судом цих вимог кредитора до боржника як забезпечених, попри наявність для цього матеріально-правових підстав.

Щодо права особи, яка вчасно не звернулася з грошовими вимогами до боржника, однак сам боржник вказав її своїм кредитором, оскаржити ухвалу попереднього засідання про закриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи

Постанова КГС ВС від 27.02.2025 у справі № 916/302/24

Аналіз положень статей 45, 90, 120, 122 КУзПБ свідчить про **відсутність підстав у господарського суду для закриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи у попередньому засіданні, навіть якщо конкурсні кредитори не подали заяв з грошовими вимогами до боржника на дату проведення такого засідання**, зокрема у межах визначеного частиною першою статті 45 цього Кодексу строку.

Якщо після відкриття провадження у справі про неплатоспроможність конкурсні кредитори не подали до проведення попереднього засідання заяв з грошовими вимогами до боржника, господарський суд за результатами такого засідання повинен постановити ухвалу, якою:

1) керуючись принципом судового контролю у справах про банкрутство та враховуючи роль арбітражного керуючого у цій категорії справ (наділеного нормами КУзПБ відповідними повноваженнями щодо взаємодії з кредиторами боржника), **зобов'язати керуючого реструктуризацією боргів боржника письмово повідомити зазначених боржником у заяві про відкриття провадження у справі кредиторів, заборгованість перед якими стала підставою для відкриття судом такого провадження, щодо правових наслідків неподання ними з порушенням вимог частини першої статті 45 КУзПБ заяв з грошовими вимогами до боржника;**

2) **призначити відповідно до пункту 2 частини четвертої статті 122 КУзПБ судове засідання для вирішення питання про перехід до наступної судової процедури (процедури погашення боргів) чи про закриття провадження у справі.**

Тому в разі недотримання судом цього алгоритму дій, закриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи у попередньому засіданні є передчасним та таким, що порушує право банку на заявлення грошових вимог до боржника, враховуючи також, що в ухвалі про закриття провадження у справі суд зазначив, що вимоги конкурсних кредиторів, які не були заявлені в установлений названим Кодексом строк, вважаються погашеними.

Щодо грошових вимог кредитора в частині комісії за обслуговування кредитної заборгованості за договором споживчого кредиту

Постанова КГС ВС від 17.04.2025 у справі № 910/1274/24

Якщо в кредитному договорі банк не зазначив та не надав доказів існування переліку додаткових та супутніх банківських послуг кредитодавця та/або кредитного посередника, пов'язаних з отриманням, обслуговуванням і поверненням кредиту, які надаються позивачу та за які банком встановлена щомісячна комісія за обслуговування кредиту (розрахунково-касове обслуговування), то положення кредитного договору щодо обов'язку позичальника щомісячно сплачувати плату за обслуговування кредиту (розрахунково-касове обслуговування) є нікчемними відповідно до частин першої та другої статті 11, частини п'ятої статті 12 Закону.

Під час розгляду заявлених до боржника кредиторських вимог суд має з'ясовувати правову природу таких вимог, надати правову оцінку доказам, поданим заявником на підтвердження його вимог до боржника, аргументам та запереченням боржника чи інших кредиторів щодо задоволення таких вимог, перевірити дійсність заявлених вимог і з урахуванням цього встановити наявність підстав для їх визнання чи відхилення (повністю або частково).

Тому суду належить надати належну оцінку кредитному договору **в частині змісту умови про сплату позичальником комісії за обслуговування кредитної заборгованості**, зокрема існування переліку додаткових та супутніх банківських послуг кредитодавця, пов'язаних з отриманням, обслуговуванням і поверненням кредиту, які надаються позивачу та за які кредитодавцем встановлена щомісячна комісія за обслуговування кредиту.

Щодо визнання грошових вимог банку до боржника – фізичної особи за кредитним договором в іноземній валюті, заборгованість за яким була стягнута рішенням суду

Постанова КГС ВС від 12.06.2025 у справі № 921/523/24

Кредитор, який сам визначив заборгованість за кредитним договором в іноземній валюті в еквіваленті у національній валюті – гривні України та **погодився із судовим рішенням, яким таку заборгованість стягнуто з боржника, не має права на стягнення курсової різниці, оскільки визначив зобов'язання у національній валюті, у якій і прийняв його виконання.**

Тож, заявивши до стягнення в судовому порядку заборгованість за кредитним договором в гривневому еквіваленті та погодившись із судовим рішенням, яким таку заборгованість стягнуто з боржника, банк втратив право в разі звернення в подальшому з грошовими вимогами до боржника у справі про її неплатоспроможність визначити суму боргу з урахуванням курсової різниці.

Щодо розгляду грошових вимог за договором споживчого кредиту

Постанова КГС ВС від 21.10.2025 у справі № 910/8710/24

Розглядаючи грошові вимоги, суди мають надати оцінку відповідним правовідносинам між сторонами, зокрема в частині умов та порядку: надання кредиту, нарахування процентів за користування кредитом, виникнення у боржника обов'язку повернути кредитору запозичені (кредитні) кошти та нараховані проценти; а також надати оцінку порядку, згідно з яким кредитор (банк) здійснює погашення власних вимог до боржника з його поточного рахунка, щодо якого боржнику оформлена та надана кредитна картка.

Тобто **суди мають дослідити та надати оцінку тим відповідним умовам, що визначені в заявці на приєднання до договору комплексного банківського обслуговування фізичних осіб банку, а також безпосередньо в договорі комплексного банківського обслуговування фізичних осіб банку та додатках до нього.**

Належним джерелом інформації, а відповідно, і належним доказом, що визначає та підтверджує поточний розмір заборгованості споживача, розмір суми кредиту, повернутої кредитодавцю, інформацію про платежі за цим договором: які сплачені, які належить сплатити, дати сплати, стан рахунку на певну дату, оборот коштів на рахунку за період часу, баланс рахунку на початок відповідного періоду, баланс рахунку на кінець відповідного періоду, дати і суми здійснення операцій за рахунком споживача, будь-які інші платежі, застосовані до проведених споживачем операцій за рахунком, та/або будь-якої іншої інформації за споживчим кредитом, є **виписка з рахунку / рахунків (за наявності) щодо погашення заборгованості з описом проведених операцій.**

Щодо розгляду грошових вимог до боржника, що виникли на підставі договору позики (боргової розписки)

Постанова КГС ВС від 04.11.2025 у справі № 902/122/25

Відмінність розгляду та визнання господарським судом грошових вимог кредиторів до боржника від вирішення спору в позовному провадженні полягає, серед іншого, в тому, що **визнання господарським судом вимог певного кредитора породжує відповідні правові наслідки, що впливають на права інших кредиторів цього боржника в процедурі неплатоспроможності**. При цьому в зазначеній категорії справ **існує ризик обопільної недобросовісної поведінки певного кредитора та боржника щодо створення фіктивної (неіснуючої, штучної) заборгованості останнього за борговою розпискою задля збільшення кількості голосів цього кредитора на зборах кредиторів та можливості впливу на саму процедуру неплатоспроможності фізичної особи**, зокрема й у питанні формування та реалізації ліквідаційної маси боржника, що зрештою впливатиме на обсяг задоволених вимог. Тому під час розгляду заяви кредитора з відповідними грошовими вимогами до боржника господарському суду варто керуватися не лише засадами належності (стаття 76 ГПК України) та допустимості (стаття 77 ГПК України) доказів, а й враховувати достатність (повноту та всебічність) поданих доказів, взаємозв'язок їх сукупності, що дає змогу суду зробити достовірний висновок про існування заборгованості за борговою розпискою.

Тож у разі **вмотивованих сумнівів інших кредиторів щодо реальності (дійсності) такої заборгованості, обґрунтування грошових вимог до боржника самим лише договором позики та/або борговою розпискою у справі про неплатоспроможність фізичної особи може бути недостатнім**.

Необхідним у такому випадку може бути також **документальне підтвердження джерел походження коштів, наданих фізичною особою – кредитором у позику фізичній особі – боржнику, подання інших додаткових доказів наявності між кредитором (позикодавцем) та боржником (позичальником) зобов'язальних правовідносин за відповідним договором позики**.

У разі ж ненадання зазначеним кредитором сукупності необхідних доказів на обґрунтування своїх вимог, зокрема щодо підтвердження реальності грошового зобов'язання, господарський суд відмовляє у визнанні таких вимог у справі про неплатоспроможність фізичної особи.

При цьому визначена приписами статті 204 ЦК України презумпція правомірності укладеного між сторонами правочину не спростовує відповідного обов'язку заявника-кредитора, вимоги якого підтверджені борговою розпискою, надати сукупність усіх необхідних доказів на обґрунтування своїх вимог, зокрема й зазначені вище докази джерел походження наданих у позику коштів.

Тобто, **не досліджуючи дійсності відповідного правочину, що виходить за межі предмета розгляду заяви кредитора з грошовими вимогами до боржника, господарський суд у справі про неплатоспроможність фізичної особи, вирішуючи питання про належне документальне підтвердження кредиторських вимог за борговою розпискою, може надати правову оцінку реальності (дійсності) таких зобов'язань на підставі інших доказів, що підтверджують / спростовують фінансову спроможність цього кредитора щодо надання відповідної позики**.

Щодо розгляду грошових вимог фізичної особи, до якої перейшло право вимоги до боржника за кредитними договорами та договорами іпотеки

Постанова КГС ВС від 11.11.2025 у справі № 909/1028/20

Фізична особа у будь-якому статусі не наділена правом надавати фінансові послуги, зокрема, за кредитним договором, оскільки такі надаються лише спеціалізованими установами, якими є банки, або інші установи, які мають право на здійснення фінансових операцій та внесені до реєстру фінансових установ. **Відступлення права вимоги за кредитним договором на користь фізичної особи суперечить положенням частини третьої статті 512 та статті 1054 ЦК України**, оскільки для зобов'язань, які виникли на підставі кредитного договору, **характерним є спеціальний суб'єкт**, а саме кредитор – банк або інша фінансова установа.

Це саме стосується відступлення права іпотеки у тому випадку, коли вона забезпечує виконання кредитних зобов'язань.

Водночас відступлення права вимоги за кредитним і забезпечувальним договорами є можливим не тільки на користь фінансових установ, але *лише за обставин, коли попередній кредитор був позбавлений банківської ліцензії та перебував у процедурі ліквідації.*

Тож, якщо відбулася заміна кредитора, який є фінансовою установою та має право на здійснення операцій з надання фінансових послуг, на фізичну особу, яка у будь-якому статусі не наділена правом надавати фінансові послуги, то відступлення права вимоги за кредитними договорами та договорами іпотеки на її користь суперечить положенням частини третьої статті 512 та статті 1054 ЦК України, *що є наслідком відмови у визнанні грошових вимог фізичної особи до боржника як таких, що забезпечені його майном.*

6. Процесуальні питання

Щодо визнання недійсними боргових розписок за позовом кредитора

Постанова КГС у складі ВС від 15.08.2024 у справі № 916/896/23 (916/3968/23)

Кредитор є тією зацікавленою особою у справі про банкрутство, який має право звертатися з позовами про захист майнових прав та інтересів з підстав, передбачених ЦК України, ГК України чи іншими законами, у межах справи про банкрутство і таке звернення вважається належним способом захисту, який гарантує практичну й ефективну можливість відновлення порушених прав кредиторів та боржника.

Ураховуючи сумніви кредитора щодо реальності (дійсності) заборгованості за оспорюваними розписками та обов'язок підвищеного стандарту доказування у зазначеній категорії справ, оскільки існує ризик обопільної недобросовісної поведінки певного кредитора та боржника щодо створення фіктивної (неіснуючої, штучної) заборгованості за договором позики задля збільшення кількості голосів цього кредитора на зборах кредиторів і можливості впливу на саму процедуру неплатоспроможності фізичної особи, **дослідженню підлягають, зокрема, джерела походження коштів та взагалі наявність коштів, наданих фізичною особою – кредитором у позику фізичній особі – боржнику, реальність зобов'язальних відносин між сторонами договору.**

Укладення договору, який за своїм змістом суперечить вимогам закону, оскільки не спрямований на реальне настання обумовлених ним правових наслідків, є порушенням частин першої та п'ятої статті 203 ЦК України, що за правилами статті 215 цього Кодексу є підставою для визнання його недійсним відповідно до статті 234 ЦК України.

Тож у разі встановлення судом обставин, які доводять, що **під час укладення оспорюваних розписок воля відповідачів не відповідає зовнішньому прояву та не мала на меті реального настання правових наслідків, обумовлених цими оспорюваними правочинами, це є підставою для визнання їх недійсними відповідно до статті 234 ЦК України.**

Щодо визнання недійсним договору поруки в межах справи про неплатоспроможність боржника

Постанова КГС у складі ВС від 17.10.2024 у справі № 914/2693/23 (914/1464/23)

Поручитель, який став солідарним боржником у зв'язку з невиконанням позичальником свого обов'язку за кредитним зобов'язанням, що виникло первинно з його волі та за його бажанням, не є абсолютно вільним в обранні варіантів власної поведінки, а його дії **не повинні призводити до такого стану, в якому він стане неплатоспроможним перед своїми кредиторами. Боржник, який відчужує майно** (вчиняє інші дії, пов'язані зі зменшенням його платоспроможності), **після виникнення у нього зобов'язання діє очевидно недобросовісно та зловживає правами стосовно кредитора.**

Тому правопорядок не може залишати поза реакцією такі дії, які хоч і не порушують конкретних імперативних норм, але є очевидно недобросовісними та зводяться до зловживання правом, спрямованим на недопущення (уникнення) задоволення вимог такого кредитора.

Отже, **будь-який правочин, вчинений боржником у період настання у нього зобов'язання з погашення заборгованості перед кредитором, внаслідок якого боржник перестає бути платоспроможним, ставиться під сумнів у частині його добросовісності і набуває ознак фраздаторного правочину, що вчинений боржником на шкоду кредиторам.**

Фраздаторним може виявитися будь-який правочин, що здійснюється між учасниками господарських правовідносин, який укладений на шкоду кредиторам. Такий правочин може бути визнаний недійсним в порядку позовного провадження у межах справи про банкрутство відповідно до статті 7 КУзПБ на підставі пункту 6 частини першої статті 3 ЦК України як такий, що вчинений всупереч принципу добросовісності, та частин третьої, шостої статті 13 ЦК України через недопустимість зловживання правом.

Тож дії боржника, який, маючи невиконане зобов'язання перед позивачем, що підтверджено рішеннями судів, безоплатно поручився за виконання третьою особою договору займу за відсутності особистих чи ділових стосунків із позичальником та будь-якої економічної мети, не відповідають критеріям розумності та добросовісності, натомість є недобросовісними і несправедливими щодо інших кредиторів, що свідчить про зловживання правом.

Укладений боржником договір поруки є фраздаторним, адже він спрямований на збільшення розміру його боргових зобов'язань та позбавлення в майбутньому кредиторів, зокрема позивача, їхніх законних майнових прав.

Щодо заявлення арбітражним керуючим вимоги про визнання недійсним договору купівлі-продажу частки у статутному капіталі підприємства без заявлення вимоги про застосування наслідків його недійсності

Постанова КГС у складі ВС від 19.09.2024 у справі № 921/672/21(921/362/23)

Відповідно до підпунктів «д» та «е» пункту 3 частини п'ятої статті 17 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» особа, яка вважає себе власником частки, що незаконно вибула з її володіння, має звертатися до володільця частки (особи, зазначеної як власник в ЄДР) з позовом про стягнення частки (витребування частки із чужого незаконного володіння) або позовом про визначення розміру статутного капіталу та розміру часток учасників (постанови ВП ВС від 22.10.2019 у справі № 923/876/16, від 17.12.2019 у справі № 927/97/19, від 18.03.2020 у справі № 466/6221/16-а). Саме такий спосіб захисту є належним, адже судові рішення, що набрало законної сили, про задоволення такої вимоги є підставою для внесення відповідних змін до ЄДР.

У постанові від 18.03.2020 у справі № 466/6221/16-а ВП ВС наголосила: якщо позивач прагне відновити склад учасників товариства, який існував до стверджуваного порушення його прав або інтересів, і таке відновлення не може бути здійснене шляхом стягнення (витребування з володіння) з відповідача частки (частини частки) у статутному капіталі товариства (підпункт «е» пункту 3 частини п'ятої статті 17 названого Закону), то належним способом захисту в цьому разі є позов про визначення розміру статутного капіталу товариства та розмірів часток учасників товариства (підпункт «д» зазначеного пункту). Відповідачами за таким позовом є не лише господарське товариство, а й особи – учасники товариства, які внаслідок задоволення позову можуть бути позбавлені своїх часток у статутному капіталі або їх частин у грошовому або відсотковому виразі.

Оскільки **арбітражний керуючий з метою відновлення складу учасників юридичної особи, який існував до стверджуваного порушення прав кредиторів, заявив вимогу про визнання недійсним виконаного сторонами договору купівлі-продажу частки в статутному капіталі підприємства, але без вимоги про застосування наслідків недійсності такого правочину, то обраний ним спосіб захисту є неефективним, адже він не матиме наслідком поновлення порушеного права, що становить самостійну підставу для відмови в позові.**

Щодо правових наслідків перебування у провадженні господарського суду одночасно двох справ про банкрутство (неплатоспроможність) того самого боржника у статусі фізичної особи – підприємця і фізичної особи

Постанова КГС ВС від 02.10.2024 у справі № 912/920/22

Згідно з пунктом 4 частини першої статті 90 КУзПБ господарський суд закриває провадження у справі у разі перебування у провадженні господарського суду справи про банкрутство (неплатоспроможність) того самого боржника.

Статус фізичної особи – підприємця є юридичним статусом, який засвідчує право особи на заняття підприємницькою діяльністю, а саме самостійною, ініціативною, систематичною, на власний ризик господарською діяльністю, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку.

При цьому юридичний статус «фізична особа – підприємець» сам по собі не впливає і жодним чином не обмежує будь-яких правомочностей особи, які впливають з її цивільної право- та дієздатності.

Принципи здійснення фізичною особою – підприємцем підприємницької діяльності роблять його подібним до юридичних осіб, тоді як у приватних відносинах, незважаючи на будь-які зміни в його статусі, він залишається бути громадянином – фізичною особою.

Відповідно до частини першої статті 135 КУзПБ протягом п'яти років після визнання фізичної особи банкрутом не може бути відкрито провадження у справі про неплатоспроможність за її заявою, крім випадку, якщо боржник погасив усі борги в повному обсязі у порядку, передбаченому цим Кодексом.

Аналогічні норми містилися в статті 49 Закону про банкрутство в редакції, чинній до 19.01.2013, та в статті 91 цього Закону в редакції, чинній з 19.01.2013.

Отже, **якщо у провадженні господарського суду на стадії завершення процедури банкрутства фізичної особи – підприємця (реалізації майна банкрута і задоволення вимог кредиторів) перебуває справа про його неплатоспроможність як фізичної особи, тобто фактично того самого боржника, то провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи підлягає закриттю відповідно до пункту 4 частини першої статті 90 КУзПБ.**

Щодо наявності у боржника права подавати заяву про залишення його позову про витребування майна із чужого незаконного володіння без розгляду

Постанова КГС ВС від 05.11.2024 у справі № 910/6059/21 (370/2192/15-ц)

З моменту визнання боржника банкрутом розпорядження усіма правами щодо майна, включеного до складу ліквідаційної маси, здійснює керуючий реалізацією майна від імені боржника. З моменту визнання боржника банкрутом і до винесення судового рішення про закриття процедури банкрутства реєстрація переходу права власності від / до боржника та обтяжень майна боржника, включаючи нерухоме майно і цінні папери, що існують в бездокументарній формі, відбувається лише на підставі заяви керуючого реалізацією (частини четверта, п'ята статті 131 КУзПБ).

Таким чином, **визнання фізичної особи банкрутом має для неї певні правові наслідки, зокрема, у вигляді обмеження прав щодо розпорядження майна, включеним до складу ліквідаційної маси, які переходять до керуючого реалізацією, а також права на залишення позову без розгляду, результати розгляду якого можуть вплинути на зміну (збільшення / зменшення) ліквідаційної маси, яке не може бути вчинене без погодження з керуючим реалізацією.**

Тож фізична особа, перебуваючи у процедурі погашення боргів як позивач, не позбавлена процесуального права подавати заяву про відмову від позову про витребування майна із чужого незаконного володіння третіх осіб, проте лише за погодженням з керуючим реалізацією з огляду на легітимні очікування інших учасників справи про неплатоспроможність та з метою реалізації легітимної мети процедури банкрутства – розрахунок з кредиторами боржника.

При цьому суд має перевірити, чи залишення позову без розгляду не створить перешкод у погашенні вимог кредиторів.

Щодо нез'явлення боржника в судові засідання в контексті питання його добросовісності

Постанова КГС ВС від 27.06.2024 у справі № 920/1128/23

ГПК України передбачає участь сторін та інших осіб у судовому процесі як особисто (самопредставництво), так і через представника, яким може бути адвокат, повноваження якого підтверджуються, зокрема, довіреністю, ордером, виданим відповідно до Закону України "Про адвокатуру та адвокатську діяльність" (статті 56, 58, 60 зазначеного Кодексу).

За змістом статті 131-2 Конституції України та статей 1, 4, 19, 34 Закону України "Про адвокатуру" адвокатура в Україні діє для надання професійної правничої допомоги, зокрема представництва, що полягає в забезпеченні реалізації прав і обов'язків клієнта в цивільному, господарському, адміністративному та конституційному судочинствах тощо. Адвокатська діяльність здійснюється на принципах верховенства права, законності, незалежності, конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів.

Тож **висновок суду про недостатність участі у попередньому засіданні представника (адвоката), наділеного відповідними правами щодо представництва боржника, у зв'язку з тим, що провадження у справі про неплатоспроможність відкривається (у разі наявності підстав) не щодо представника, а щодо самої фізичної особи, суперечить змісту інституту представництва в господарському процесі та адвокатської діяльності як професійної, що таке представництво забезпечує.**

У разі наявності сумнівів щодо особи боржника, дійсного його наміру на застосування до нього передбачених законодавством обмежень у процедурі неплатоспроможності суд має належно їх обґрунтувати з посиланням на конкретні обставини справи, що викликають сумніви у поданні заяви саме від імені боржника, добросовісності здійснення адвокатом своїх повноважень із представництва боржника для реалізації ним своїх прав і обов'язків у справі про неплатоспроможність та/або вказують на наявність ознак зловживання з боку певних осіб шляхом неправомірного вчинення дій від імені боржника тощо. Водночас **не можна вважати неявку боржника особисто у судові засідання у справі про неплатоспроможність ознакою його недобросовісності, крім випадків нез'явлення його без поважних причин за викликом суду.**

Подібні за змістом висновки викладено в постановах ВС від 25.06.2024 у справі № 910/12482/23, від 11.07.2024 у справі № 914/811/23

Щодо закриття апеляційного провадження, відкритого за апеляційною скаргою керуючого реалізацією майна на рішення суду в позовному провадженні, у зв'язку із закриттям провадження у справі про неплатоспроможність

Постанова КГС ВС від 27.05.2024 у справі № 925/1242/15 (925/751/20)

Керуючий реалізацією майна поряд із самостійною процесуальною дієздатністю (що стосується захисту в суді власних прав та інтересів, зокрема щодо винагороди, відсторонення від виконання повноважень тощо) наділений процесуальною дієздатністю банкрута.

Керуючий реалізацією майна є особою, якій законом (КУзПБ) надано право звертатися до суду в інтересах боржника. Тобто, **попри визначене законодавством про банкрутство представництво інтересів боржника керуючим реалізацією майна, позивачем у справі, що розглядається в порядку позовного провадження в межах справи про неплатоспроможність, виступає саме боржник, оскільки на захист його прав та інтересів подано позов до суду про стягнення заборгованості.**

У разі, коли на дату подання апеляційної скарги від імені боржника його ліквідатором / керуючим реалізацією майна останній був наділений відповідними повноваженнями згідно із законом та постановою господарського суду про його призначення (тобто був наділений процесуальною дієздатністю банкрута), немає правових підстав для застосування пункту 2 частини першої статті 264 ГПК України щодо закриття апеляційного провадження через відсутність процесуальної дієздатності у заявника.

Якщо у подальшому повноваження ліквідатора / керуючого реалізацією припинилися у зв'язку із закриттям провадження у справі про банкрутство (неплатоспроможність майна) і банкрут відновив свою господарську діяльність, то суд апеляційної інстанції, керуючись принципом диспозитивності (стаття 14 ГПК України), має право закрити апеляційне провадження за відповідною апеляційною скаргою (поданою ліквідатором / керуючим реалізацією майна від імені боржника) лише за заявою самого боржника про відмову від апеляційної скарги, поданою в порядку частини четвертої статті 266 ГПК України.

Щодо скасування заходів забезпечення позову, накладених судом цивільної юрисдикції на майно фізичної особи, стосовно якої здійснюється провадження у справі про неплатоспроможність

Постанова КГС ВС від 10.12.2025 у справі № 911/2308/23 (369/2814/23)

Відповідно до пункту 2 частини першої статті 120 КУзПБ з моменту відкриття провадження у справі про неплатоспроможність боржника арешт майна боржника та інші обмеження боржника щодо розпорядження належним йому майном можуть бути застосовані виключно господарським судом у межах провадження у справі про неплатоспроможність, а попередньо накладені арешти та обмеження можуть бути зняті на підставі ухвали господарського суду.

Тож господарський суд, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство, наділений процесуальними повноваженнями скасовувати арешт або інші обмеження щодо розпорядження майном боржника, накладені судами інших юрисдикцій задля забезпечення приватноправових інтересів третіх осіб.

Якщо арешт на спірне майно, яке включено або підлягає включенню до ліквідаційної маси боржника, **накладено судом цивільної юрисдикції, такий арешт підлягає скасуванню в межах справи про банкрутство господарським судом**, який розглядає цю справу.

Тому питання щодо заміни / скасування заходів забезпечення позову належить до юрисдикції господарського суду, який розглядає справу про неплатоспроможність фізичної особи, відповідно до пункту 2 частини першої статті 120 КУзПБ, норми якого мають пріоритет у застосуванні під час розгляду справ за участю боржника.

Щодо застосування судами принципів судового контролю та судового розсуду під час встановлення обставин неплатоспроможності боржника

Постанова КГС ВС від 09.10.2025 у справі № 903/1015/24

Одним із принципів, які характерні для правового інституту неплатоспроможності, є **принцип судового контролю в процедурах банкрутства (неплатоспроможності) щодо повноти та належності дій учасників провадження у справі про банкрутство (неплатоспроможність)**, що зобов'язує суд з достатньою повнотою встановити об'єктивні обставини правовідносин сторін за множинними предметами спорів, які виникають у процедурах банкрутства (неплатоспроможності).

Тож, на відміну від справ позовного провадження, в яких господарський суд обмежений принципами диспозитивності та змагальності сторін, *у справах про банкрутство (неплатоспроможність) судовий контроль є невід'ємною складовою цього провадження.*

Застосування судами принципу судового контролю в процедурах банкрутства (неплатоспроможності) щодо повноти та належності дій учасників справи про банкрутство, єдиного правового захисту інтересів кредиторів у межах процедур банкрутства та пропорційності надає суду в процедурі банкрутства правові важелі, які можуть забезпечити дотримання балансу інтересів кредиторів та боржника на кожному з етапів процедур банкрутства (неплатоспроможності).

У випадку пропонування боржником плану реструктуризації, який передбачає повне списання боргів, питання обставин неплатоспроможності набуває особливого значення. У цій категорії справ кредитори часто наполягають на необхідності досягнення компромісу між ними та боржником, без якого нібито априорі не може бути нормального процесу неплатоспроможності.

Компроміс, безумовно, представляє собою базовий варіант розвитку справи про неплатоспроможність фізичної особи. Проте досягнення компромісу може бути неможливим у певних справах з огляду як на об'єктивні (військові дії, зміна складу родини, яка не пов'язана з поведінкою боржника, втрата джерела існування внаслідок об'єктивних причин тощо), так і на суб'єктивні (вік боржника, стан його здоров'я, втрата джерела існування внаслідок суб'єктивних причин тощо) чинники. За таких обставин **завданням суду у справі про неплатоспроможність фізичної особи є встановлення, у тому числі й на підставі даних, зазначених кредиторами у клопотаннях про закриття, поясненнях, запереченнях, всієї сукупності істотних обставин, що характеризують поведінку боржника.** При цьому суд має керуватися також принципом судового розсуду, який ґрунтується на природньому сприйнятті суддею обставин конкретної справи про неплатоспроможність фізичної особи. Водночас висновки, яких доходять суд, мають бути в достатній мірі ним обґрунтовані задля уникнення сумнів у реабілітації судом недобросовісного боржника засобами неплатоспроможності.

Щодо умов і підстав для визнання безнадійним та списання податкового боргу боржника відповідно до частини другої статті 125 КУзПБ

Постанова КГС ВС від 03.12.2025 у справі № 921/525/24

Системний аналіз частини першої, третьої статті 125 КУзПБ дає підстави для висновку про те, що цим Кодексом визначено перелік боргів, які не підлягають реструктуризації і повне погашення яких є імперативною умовою для затвердження господарським судом плану реструктуризації.

Водночас частиною другою статті 125 КУзПБ визначено наслідки відкриття провадження у справі про неплатоспроможність боржника та початку процедури реструктуризації боргів боржника щодо податкового боргу, який виник протягом трьох років до дня постановлення ухвали про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність боржника.

Такими наслідками, зокрема, є **визнання податкового боргу безнадійним та його списання**. При цьому інших умов, окрім наявності провадження у справі про неплатоспроможність та виникнення податкового боргу протягом трьох років до дня постановлення ухвали про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність боржника, зазначеним Кодексом не передбачено.

Попри те, що визнання податкового боргу безнадійним і його списання на підставі вимог частини другої статті 125 КУзПБ не пов'язується із безпосереднім затвердженням ухвалою суду плану реструктуризації, таке списання у процедурі неплатоспроможності безнадійного податкового боргу в темпоральному аспекті є можливим виключно після перевірки керуючим реструктуризацією декларацій боржника та встановлення обставин наявності / відсутності недоліків щодо повноти та достовірності зазначеної у них інформації, надання господарським судом правової оцінки відповідного звіту керуючого реструктуризацією та наявних у справі доказів щодо добросовісності боржника, а також оцінки протоколу зборів кредиторів та прийнятого ними рішення щодо подальшого руху справи про неплатоспроможність.

Тож **до з'ясування і перевірки обставин майнового стану і добросовісності боржника задоволення судом його заяви про визнання безнадійним та списання податкового боргу є передчасним**.

Щодо відсутності підстав для визнання безнадійним та списання податкового боргу, стягнутого рішенням суду

Постанова КГС ВС від 02.12.2025 у справі № 908/673/24

Частиною другою статті 125 КУзПБ передбачені наслідки відкриття провадження у справі про неплатоспроможність боржника та початку процедури реструктуризації боргів боржника щодо податкового боргу, який виник протягом трьох років до дня постановлення ухвали про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність боржника.

У разі спливу 1095-денного строку з дня виникнення податкового боргу такий борг визнається безнадійним та підлягає списанню, в тому числі пеня та штрафні санкції, а отже, з того часу контролюючий орган не має права вживати жодних заходів щодо стягнення такої суми боргу.

Водночас у другому реченні пункту 102.4 статті 102 ПК України законодавець сформулював виняток із загального правила застосування строку давності для стягнення податкового боргу, а саме зазначив, якщо платіж стягується за рішенням суду, строки стягнення встановлюються до повного погашення такого платежу або визначення боргу безнадійним.

При цьому законодавством не визначено термінів, за межами яких виконання судового рішення про стягнення податкового боргу має бути припинене, і тривалість процедури стягнення боргу не впливає на право стягнення.

Тож за наявності судового рішення про стягнення суми податкового боргу презюмується, що контролюючий орган нарахував та ініціював стягнення цього податкового боргу до закінчення строків давності, передбачених пунктами 102.1, 102.4 статті 102 ПК України, а тривале невиконання боржником відповідного судового рішення не може бути підставою для звільнення його від обов'язку сплатити присуджену до стягнення суму боргу, а отже, такий податковий борг не може вважатися безнадійним, адже стягується за рішенням суду і строки стягнення щодо нього встановлюються до повного погашення платежу або до визнання його безнадійним тільки у випадках, передбачених підпунктами 101.2.1, 101.2.2, 101.2.4, 101.2.5 пункту 101.2 статті 101 ПК України.

Тому **під час вирішення питання про списання податкового боргу як безнадійного відповідно до частини другої статті 125 КУзПБ суди мають враховувати норми спеціального закону, а саме пункту 102.4 статті 102 ПК України.**

Щодо витребування нерухомого майна під час процедури неплатоспроможності

Постанова КГС ВС від 25.11.2025 у справі № 902/1014/23(902/1319/24)

Позовні вимоги боржника, а також і немайнові щодо визнання правочинів недійсними можуть впливати на формування складу активів боржника з огляду на положення статті 216 України (застосування наслідків з огляду на визнання правочину недійсним), статті 388 ЦК України (витребування майна від добросовісного набувача після визнання договору недійсним), тобто такі позови можуть прямо вплинути на права кредиторів у справі про неплатоспроможність.

З огляду на зазначене легітимною метою у випадку витребування під час процедури неплатоспроможності нерухомого майна від набувача такого майна на підставі частини першої статті 388 ЦК України можна вважати нагляд за дотриманням інтересів кредиторів щодо погашення їх вимог за рахунок збереженого майна боржника, а також інтересів боржника щодо відновлення його платоспроможності.

Водночас значення віндикації від добросовісного набувача в межах провадження у справі про неплатоспроможність не може розглядатися лише як спосіб наповнення ліквідаційної маси боржника, оскільки захист права власності боржника, з урахуванням статті 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, презюмується. Такий захист спрямований на попередження свавільного захоплення власності, конфіскації, експропріації та інших порушень безперешкодного користування своїм майном саме власником, який набув майно добросовісно, користується таким майном та здійснює належні заходи з метою його збереження та використання за призначенням.

Для застосування положень статті 388 ЦК України визначальним є не лише питання добросовісності / недобросовісності набувача, оплатності чи неоплатності набуття добросовісним набувачем такого майна, а також обставин, за яких спірне майно вибуло з володіння первісного власника (за волею чи без волі власника, наприклад, чи в порядку продажу майна у виконавчому провадженні при виконанні судового рішення чи за інших умов), а й законність вручення у мирне володіння майном, наявність легітимної мети (виправданість втручання загальним інтересом) та справедливої рівноваги між інтересами захисту права власності та загальними інтересами.

Тому такі обставини підлягають обов'язковому з'ясуванню та перевірці судом для правильного вирішення ним спору. Встановлення таких обставин безпосередньо впливає на рішення суду за наявності прямо встановленого вибуття спірного майна поза волею власника та набуття майна добросовісним набувачем за відплатним правочином, оскільки дасть змогу визначити, чи є таке втручання пропорційним його меті.

7. Справи передані на розгляд судової палати для розгляду справ про банкрутство Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду

Справи, передані на розгляд судової палати для розгляду справ про банкрутство Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду

Справа № 910/3533/24 – необхідність відступу від правової позиції (її уточнення), викладеної в постанові КГС ВС від 30.06.2022 у справі № 921/644/21, щодо застосування положень ст. 254 ГПК України у справі про неплатоспроможність фізичної особи у її поєднанні з нормами ст. 113, п. 1 ч. 1 ст. 120, ч. 1 ст. 122 КУзПБ стосовно права кредитора, визначеного фізичною особою—боржником у заяві про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність, на оскарження ухвали про відкриття провадження у такій справі.

Справа № 917/1500/18 (917/1513/24) – необхідність відступу від висновку щодо застосування положень ст. 388 ЦК України, викладеного КГС ВС у постанові від 29.04.2025 у справі № 917/1500/18(917/1544/24), у питанні можливості втручання у право мирного володіння майном добросовісного набувача.

Справа № 908/1194/24 – наявність різних підходів щодо застосування вимог ч. 2 ст. 125 КУзПБ стосовно визначення умов, за наявності яких податковий борг визнається безнадійним і підлягає списанню, та порядку визнання податкового боргу безнадійним у процедурі неплатоспроможності фізичної особи.

Справа № 911/1344/24 (911/899/25) – наявність різних підходів щодо правової природи пені, нарахованої згідно зі ст. 56 Закону України «Про захист економічної конкуренції», та можливості застосування приписів ч. 3 ст. 41 та ч. 1 ст. 59 КУзПБ до таких нарахувань.

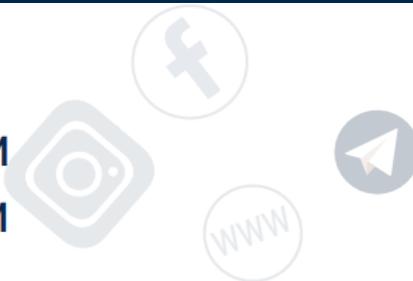
Справа № 911/1005/23 (910/19228/23) - можливість уточнення висновку Верховного Суду, викладеного у постанові від 23.05.2024 у справі № 918/99/19 (918/180/22), щодо застосування норм ст. 37 Закону України «Про іпотеку».

8. Інформаційні ресурси

Верховний
Суд

Скористайся сучасними правничими ресурсами

База правових позицій Верховного Суду

Інтелектуальна система пошуку правових висновків, яка поєднує унікальне контентне наповнення та новітні технології добору релевантної практики ВС та ЄСПЛ, зокрема з використанням можливостей штучного інтелекту.

Supreme LAB

Інноваційний ресурс, який надає зручний доступ до інформації про справи, що розглянуті палатами, об'єднаними палатами та Великою Палатою ВС або перебувають у них на розгляді, а також зразкові справи.

Огляди та дайджести судової практики

Тематичні та періодичні аналітично-правові збірники з актуальною судовою практикою ВС, ЄСПЛ, Суду Справедливості ЄС.

Supreme Observer

Портал сучасного права, що акумулює контент на юридичну тематику: новини щодо ухвалених Верховним Судом рішень, дайджести й огляди судової практики, науково-практичні й аналітичні статті, презентації суддів, ексклюзивні інтерв'ю тощо.

Facebook

На офіційній Facebook-сторінці Верховного Суду публікується інформація про діяльність Суду, зміст ухвалених судових рішень, актуальні тенденції в судовій практиці, анонси заходів, що проводяться у ВС тощо.

Telegram і WhatsApp

Канали Верховного Суду в месенджерах є інформаційною платформою, на якій розміщуються важливі правові висновки у вигляді ілюстрованих кейсів, а також огляди та дайджести судової практики.

Instagram

Instagram-сторінка Верховного Суду є майданчиком для комунікації з майбутніми юристами й усіма, хто цікавиться розвитком сучасного права, його історією та перспективами, стежить за правовими новинками і проектами, у яких беруть участь судді та працівники ВС: просвітницькі заходи, благодійні ініціативи тощо.

Платформа обміну знаннями Європейського суду з прав людини (ECHR-KS)
<https://ks.echr.coe.int/uk/web/echr-ks> (україномовна версія)

* ресурс, який містить систематизовану інформацію щодо практики Європейського суду з прав людини та постійно оновлюється

Верховний
Суд

Дякую за увагу!